

TUEN SUUNNITELMA

SISÄLTÖ

1 PERUSLÄHTÖKOHTA.....	4
2 MIKÄ ON TUEN SUUNNITELMA?.....	5
2.1 Varhainen puuttuminen.....	5
2.2 Lähikouluperiaate ja inklusiivinen opetus	5
2.3 Oppilashuolto ja monialaisuus.....	6
2.4 Kodin ja koulun yhteistyö.....	6
3 KOLMIPORTAINEN TUKIJÄRJESTELMÄ	8
4 YLEINEN TUKI	10
5 TEHOSTETTU TUKI	11
5.1 Pedagoginen arvio.....	11
5.2 Oppimissuunnitelma	11
6 ERITYINEN TUKI	13
6.1 Pedagoginen selvitys.....	13
6.2 Päätös erityisestä tuesta	14
6.3 HOJKS eli henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma	14
6.4 Erityisopetus.....	15
6.5 Toiminta-alueittain opiskelu	15
6.6 Pidennetty oppivelvollisuus	16
7 TUKITOIMET, VASTUUHENKILÖT JA YHTEISTYÖTAHOT	18
8 TUKIMUOTOJA	19
8.1 Eriyttäminen.....	19
8.2 Tukiopetus.....	19
8.3 Samanaikaisopetus tai tiimiopetus	20
8.4 Joustavat opetusmenetelmät	20
8.5 Erityiset painoalueet	20
8.6 Joustavat ryhmittelyt	20
8.7 Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu	21
8.8 Osa-aikainen erityisopetus.....	21
8.9 Avustaja- ja tulkitsemispalvelut ja apuvälineet	22
8.10 Ohjauksen järjestäminen	23
8.11 Koululyykkäys ja luokan kertaaminen	24
8.12 Perusopetusta tukeva muu toiminta	24
9 TOIMIJAT JA HEIDÄN VASTUUALUEENSA	26
9.1 Esikoulunopettaja	26
9.2 Luokan- ja aineenopettaja sekä luokanohjaaja	26
9.3 Erityisopettaja	27
9.4 Rehtori.....	27
9.5 Opinto-ohjaaja	27
9.6 Koulunkäynninohjaaja.....	28

9.7 Oppilashuoltoryhmät	28
9.8 Kuraattori	29
9.9 Kouluterveydenhoitaja.....	30
9.10 Perheneuvolan työntekijät.....	30
9.11 Erytislasterhanopettaja	31
9.12 Muu henkilökunta	31
10 HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY, SALASSAPITO JA TIETOJEN LUOVUTTAMINEN	32
11 NIVELVAIHEET	33
11.1 Esikouluun tulevat lapset	33
11.2 Esikoulusta ensimmäiselle luokalle.....	33
11.3 Alakoulusta Keskuskouluun viidennelle luokalle	34
11.4 Kuudennelta luokalta yläkouluun	34
11.5 Yläkoulusta toiselle asteelle	34
11.6 Koulusta toiseen muuttaminen	35
11.7 Opettajalta toiselle.....	35
12 TESTIT	36
12.1. Erytisopettajien vuosikello	36
12.2. Testituloksien hyödyntäminen.....	37
LIITTEET	
1 Tehostetun tuen arviointilomake	
2 Pedagoginen arvio	
3 Oppimissuunnitelma	
4 Oppimissuunnitelma esiopetukseen	
5 Pedagoginen selvitys	
6 Erytisen tuen päätös	
7 HOJKS	
8 HOJKS esiopetukseen	
9 Hakemus pidennetystä oppivelvollisuudesta	
10 Avustamisen suunnitelma	
11 Avustajahakemus	
12 Hakemus koulun aloittamiseksi vuotta säädettyä myöhemmin	
13 Kirjallinen suostumus oppilaan asian käsittelemiseksi asiantuntijaryhmässä	
14 Päivähoidosta esiopetukseen -tiedonsiirtolomake	
15 Eskarista ekaluokalle -tiedonsiirtolomake	
16 Tiedonsiirtolomake 5. luokalle siirtymistä varten	
17 Koulusta toiseen (oppilas)-tiedonsiirtolomake	
18 Koulusta toiseen (opinnot)-tiedonsiirtolomake	

1 PERUSLÄHTÖKOHTA

Vetelin kunnassa on yksi yhtenäisen perusopetuksen yksikkö, jossa opetusta annetaan esikoulusta yhdeksänteen luokkaan (Keskuskoulu). Lisäksi kunnassa on kaksi alakoulua (Tunkkarin ja Ylipään koulut), joissa opetetaan luokkia 1-4. Koko kunnan viides- ja kuudesluokkalaiset käyvät Keskuskoulua. Esiopetus järjestetään alakoulujen yhteydessä omassa esiopetusryhmässä.

Opetus järjestetään pääsääntöisesti lähikoulussa ja erityisoppilaat integroidaan yleisopetuksen ryhmiin mikäli mahdollista. Lähikouluksi voidaan määritellä muukin kuin oppilaan lähin koulu oppilaan kokonaistarpeet huomioiden.

2 MIKÄ ON TUEN SUUNNITELMA?

Vetelin perusopetuksessa toteutetaan tuen suunnitelmaa hyvän opetuksen ja kasvatuksen järjestämisessä vuodesta 2011 alkaen.

Tavoitteena on, että suunnitelman mukaiset järjestelyt auttavat kaikkia koulun aikuisia ja koulun yhteistyöverkoston jäseniä toimimaan yhtenevästi ja yhdessä:

- tukien kaikkien oppilaiden etenevää oppimista ja hyvää kasvua = yleinen tuki,
- ehkäisten tuen tarpeen kasvua ja havaiten kasvavan tuen tarpeen mahdollisimman varhain,
- antaen riittävästi tehostettua tukea sitä tarvitsevalle ja
- antaen riittävästi erityistä tukea sitä tarvitsevalle.

Nämä järjestelyt edellyttävät tukiresursseja, koulun opetuskulttuurin ja -tapojen kehittämistä, toimivia yhteistyöverkostoja ja opettajien ammattitaidon kehittämistä.

Avainkäsitteitä opetuksen tuen kehittämisessä ovat varhainen puuttuminen, lähikouluperiaate ja inklusiivinen opetus, oppilashuolto ja moniammatillisuus sekä kodin ja koulun yhteistyö.

2.1 Varhainen puuttuminen

Varhainen puuttuminen on tuen tarjoamista lapsen varhaisvuosina sekä mahdollisimman nopeasti ongelmien ilmaannuttua missä vaiheessa tahansa lapsen tai nuoren koulupolkua.

Käytettävät tukitoimet perustuvat kehitysriskien tuntemiseen, kehityksen tarkkaan havainnointiin ja arviointiin. Puuttuminen perustuu usein lasta tai nuorta lähellä olevien henkilöiden huoleen.

Tavoitteena on, että lapsen varhaisvuosina tehdyillä havainnoilla ja tukitoimilla pystytään puuttumaan varhain ja tehokkaasti mahdollisiin ongelmiin sekä pysäyttämään niiden syveneminen ja pitkäaikaistuminen. Tähän työhön osallistuvat kaikki lapsen kanssa toimivat aikuiset kotona, terveydenhuollossa, sosiaalitoimissa, päivähoidossa ja koulussa. Kaikissa tapauksissa ongelmiin puuttuminen ja tukitoimet suunnitellaan sekä toteutetaan moniammatillisesti sekä yhteistyössä huoltajien kanssa.

2.2 Lähikouluperiaate ja inklusiivinen opetus

Tavoitteena on, että oppilas opiskelee **lähikoulussa**. Myös erityistä tukea tarvitsevan oppilaan osalta opetusta järjestettäessä selvitetään lähikoulun mahdollisuudet oppilaan opettamiseen. Tällöin arvioidaan opetuksen edellyttämä koulun tarvitsemat resurssit ja tukitoimet. Jos tilannearvio osoittaa, että oppilaan tuen tarve on niin vaativa, ettei opetusta voida järjestää lähikoulussa, tulee opetus järjestää siellä, missä opetus voidaan toteuttaa oppilaan edun mukaisesti.

Inklusiivinen opetus tarkoittaa opetuksen järjestämistä niin, että kaikki oppilaat käyvät koulua yhdessä ja osallistuvat normaaliin opetukseen, ja jokainen oppilas saa tarpeellisen ja oikea-aikaisen tuen oppimiselleen ja muulle kasvuun. Inklusio ei ole tietty saavutettu tila, vaan se on jatkuvaa oppimisen ja osallistumisen esteiden purkamista koulussa ja koko yhteiskunnassa.

Alueellamme erityisen tuen piiriin kuuluvan oppilaan koulunkäynti pyritään järjestämään lähikoulussa. Toiminta-alueittain perustuva opetus järjestetään pienryhmässä. Oppilaat integroidaan mahdollisuuksien mukaan yleisopetukseen.

2.3 Oppilashuolto ja monialaisuus

Oppilashuoltoon kuuluu oppilaiden fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista huolehtiminen. Sillä edistetään oppilaan tasapainoista kasvua ja kehitystä, edistetään välittämisen ja myönteisen vuorovaikutuksen kulttuuria kouluyhteisössä sekä varmistetaan kaikille tasavertainen oppimisen mahdollisuus. Oppilashuollon avulla pyritään ehkäisemään ja tunnistamaan oppimisen esteitä ja oppimisvaikeuksia sekä muita ongelmia riittävän ajoissa sekä puuttumaan niihin. Tavoitteena on luoda turvallinen ja terve oppimis- ja työympäristö, suojata mielenterveyttä ja edistää työyhteisön hyvinvointia. Oppilashuolto on koulun toimintaan kuuluvaa perustyötä, joka kuuluu kaikille oppilaiden kanssa toimiville ja työskenteleville ja sitä toteutetaan yhteistyössä kotien kanssa.

Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä ja koko kouluyhteisöä tukevana **yhteisöllisenä oppilashuoltona**. Tämän lisäksi oppilailla on lakisääteinen oikeus **yksilökohtaiseen oppilashuoltoon**. (OHL 3§) Monialainen yhteistyö on oppilashuollossa keskeistä. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen oppilaaseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen.

Oppilashuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus (OHL 9§). Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajansa kanssa ottaen huomioon oppilaan ikä ja edellytykset. Tarvittaessa yhteistyötä tehdään myös muiden toimijoiden kanssa.(OHL 3§) Kouluyhteisön tai oppilaiden hyvinvoinnissa havaittuihin huolenaiheisiin etsitään ratkaisuja yhdessä oppilaiden ja huoltajien kanssa.

Oppilashuollon rakenne, tavoitteet ja toimintatavat sekä yhteistyön järjestäminen Vetelin kunnan perusopetuksessa kuvataan **Oppilas- ja opiskeluhuollon suunnitelmassa**
<http://www.peda.net/veraia/veteli/tukitoimet> .

2.4 Kodin ja koulun yhteistyö

Lapsi ja nuori elää samanaikaisesti sekä kodin että koulun vaikutuspiirissä. Tämä edellyttää vuorovaikutusta ja yhteistyötä oppilaan kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa. Huoltajalla on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta ja siitä, että oppilas suorittaa oppivelvollisuutensa (PoL 26§ , Lastensuojelulaki 2§). Koulu tukee kotien kasvatustehtävää ja vastaa oppilaan kasvatuksesta ja opetuksesta kouluyhteisön jäsenenä (PoL 3§).

Kodin ja koulun yhteistyöllä tarkoitetaan koulun henkilöstön ja oppilaiden huoltajien välistä vuorovaikutusta. Lähtökohtana yhteistyölle on avoimuus, rehellisyys, luottamuksellisuus ja toisen kunnioittaminen sekä lapsen ja nuoren tarpeisiin vastaaminen, huolenpito, oikeudenmukaisuus ja vastuu.

Kotien kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeä osa koulun toimintaa. Se edellyttää aktiivisuutta ja sitoutumista molemmilta osapuolilta. Yhteistyöstä hyötyvät kaikki - oppilaat, vanhemmat ja opettajat. Yhteistyö on erityisen tärkeää silloin, kun koulunkäynnissä ilmenee ongelmia ja oppilas tarvitsee erityistä ja tehostettua tukea ja ohjausta.

Kodin ja koulun välinen yhteistyö ja koulun **tiedonkulku** on järjestetty siten, että huoltajat ja oppilas itse saa riittävästi tietoa koulun toiminnasta ja palautetta oppilaan toiminnasta. Koulun on tiedonkulussaan varmistettava myös, että huoltajat tietävät mitä tapahtuu, jos joku toimii koulussa sovittujen toimintatapojen vastaisesti. On varmistettava, että myös vanhempien on helppo ottaa yhteyttä kouluun.

Yhteistyö kodin kanssa on säännöllistä. Yhteistyötä tehdään niin koulun, luokan kuin yksittäisen oppilaankin tasolla koulupolun kaikissa vaiheissa. Yhteistyön muotoja ovat mm. koulun tiedotteet, reissuvihot, nivelvaiheissa tapahtuvat tapaamiset ja tiedonsiirrot kotien kanssa, vanhempainillat ja vanhempaintapaamiset, avointen ovien päivät, toimintaoppaat ja netin kautta tapahtuva tiedottaminen sekä henkilökohtaiset yhteydenotot tarvittaessa. Koulu ja koti tekevät yhteistyötä myös erilaisten teema- ja liikuntapäivien, retkien, leirikoulujen ja juhlien järjestämisissä.

Lapsen etu on kaiken toiminnan ja tiedonkulun lähtökohta, samalla kun noudatetaan **salassapitomääräyksiä ja lakia tietosuojasta** (ks. luku 12).

Kodin kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteet ja toimintatavat määritellään **Oppilas- ja opiskeluhuollon suunnitelmassa**: <http://www.peda.net/veraia/veteli/tukitoimet> .

3 KOLMIPORTAINEN TUKIJÄRJESTELMÄ

Opetuksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana ovat sekä opetusryhmän että kunkin oppilaan vahvuudet ja oppimis- ja kehitystarpeet. Erityistä huomiota tulee kiinnittää oppimisvaikeuksien varhaiseen tunnistamiseen. Opetukseen osallistuvalla on oikeus saada riittävää kasvun ja oppimisen tukea heti tuen tarpeen ilmetessä (PoL 30§).

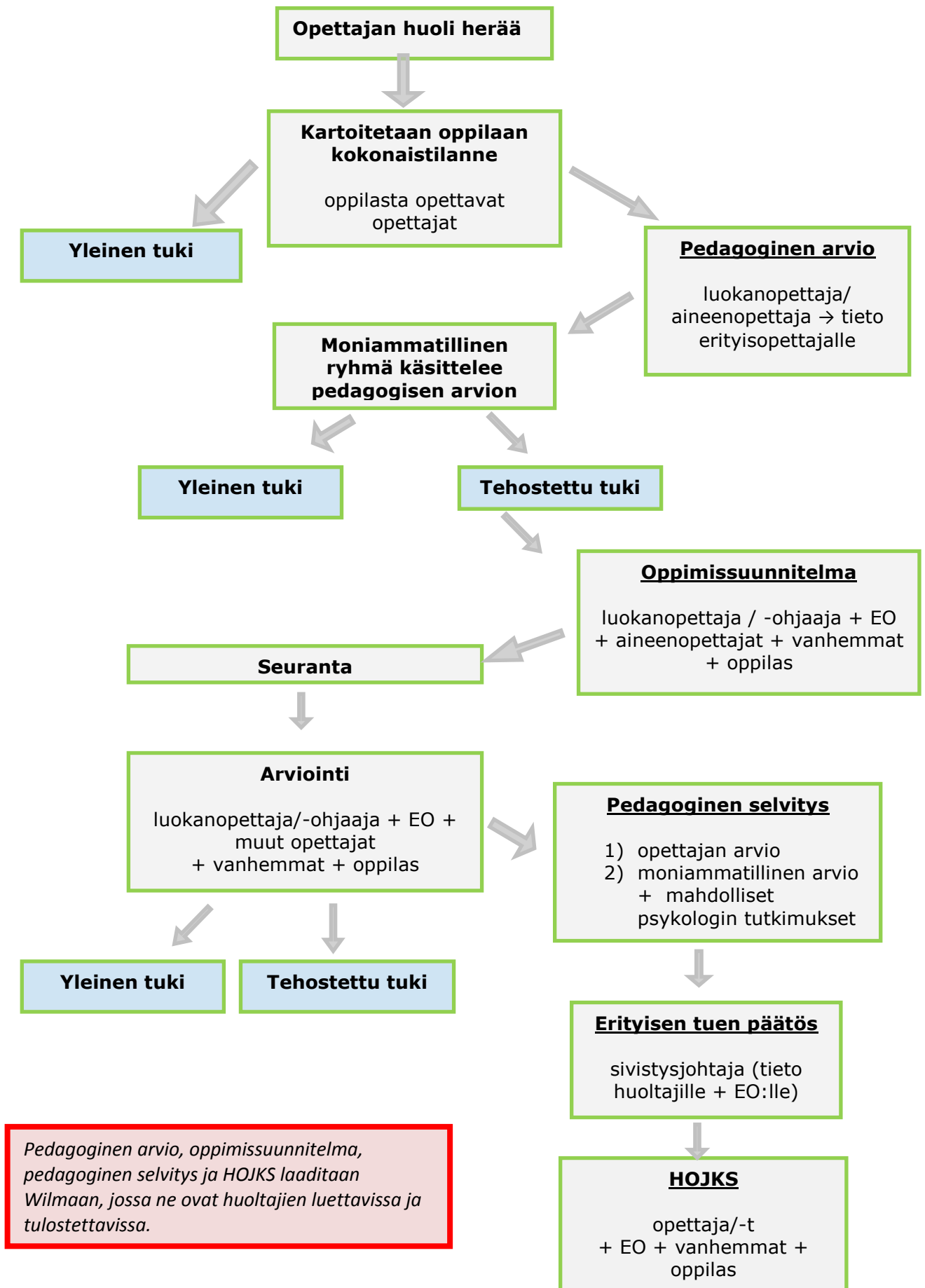
Tuen tarpeen varhaiseksi havaitsemiseksi oppilaiden tarpeita tulee arvioida jatkuvasti ja aloittaa tuen antaminen riittävän varhain. Tämä ehkäisee ongelmien syvenemistä ja pitkäaikaisvaikutuksia. Oppilaan saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukimuotoja käytetään sekä yksittäin että yhdessä toisiaan täydentävinä. Tukea annetaan niin kauan ja sen tasoisena kuin se on tarpeellista. Erityisesti huolehditaan tuen jatkumisesta lapsen siirtyessä päivähoidosta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen sekä oppilaan siirtyessä perusopetuksesta toiselle asteelle tai perusopetuksessa koulusta toiseen.

Tuen oikea-aikaisuus sekä tuen oikea taso ja muoto ovat ratkaisevia oppimisen ja kehityksen turvaamiseksi. **Yleistä tukea** ovat kaikki ne kunnan opetustoimen, koulun ja opettamisen tasolla tapahtuvat toimet, joilla pyritään hyvään opetukseen ja kasvatukseen. Mikäli oppilas tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, tehdään pedagoginen arvio, otetaan käyttöön **tehostetun tuen** tukitoimet ja oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma. Määräajoin oppimissuunnitelmaa tarkistetaan ja mikäli huomataan, etteivät tehostetun tuen toimet ole riittäviä, laaditaan moniammatillinen pedagoginen selvitys. Sen perusteella tehdään tarvittaessa päätös **erityisestä tuesta** ja oppilaalle laaditaan henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

YLEINEN TUKI	TEHOSTETTU TUKI	ERITYINEN TUKI
eriyttäminen tukiopetus oppilaanohjaus kodin ja koulun yhteistyö osa-aikainen erityisopetus avustajapalvelut oppilashuollon tuki oppimissuunnitelma ohjaus- ja tukipalvelut apuvälineet yms.	eriyttäminen tukiopetus oppilaanohjaus kodin ja koulun yhteistyö osa-aikainen erityisopetus avustajapalvelut oppilashuollon tuki oppimissuunnitelma (pakollinen) ohjaus- ja tukipalvelut apuvälineet yms.	eriyttäminen tukiopetus oppilaanohjaus kodin ja koulun yhteistyö osa-aikainen erityisopetus avustajapalvelut oppilashuollon tuki oppilashuollon tuki HOJKS (pakollinen) ohjaus- ja tukipalvelut apuvälineet yms.
<i>Pedagoginen arvio</i>	<i>Pedagoginen selvitys</i>	<i>Erityisen tuen päätös</i>

Muokattu Pirjo Koivulan mallista

Tuen toimintakaavio

4 YLEINEN TUKI

Jokaisella oppilaalla on oikeus saada ohjausta ja oppimiseen tarvittavaa tukea. Koulutyössä tulee ottaa huomioon kaikkien oppilaiden edellytykset ja tarpeet. Opettajalla on vastuu opetusryhmän ja sen jokaisen oppilaan erilaisten lähtökohtien ja tarpeiden huomioonottamisesta opetuksessa. Yleisellä tuella voidaan ehkäistä ja poistaa oppimisen esteitä sekä näin ollen vähentää oppilaiden tarvetta tehostettuun tukeen.

Jokaisen oppilaan oppimista tuetaan tarvittaessa. Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen tarjoaminen kuuluu opettajan työhön ja kaikkiin opetustilanteisiin. Arvioinnissa voidaan käyttää apuna tehostetun tuen arviointilomaketta (liite 1). Tuki rakennetaan opettajien sekä tarvittaessa muiden asiantuntijoiden yhteistyönä ja vuorovaikutuksessa oppilaan ja huoltajan kanssa.

Opetustyöhön sisältyy myös ohjauksellisia ja oppilashuollollisia tehtäviä. Oppimisessa ja koulunkäynnissä ilmeneviin tuen tarpeisiin vastataan opetusta eriyttämällä, opettajien yhteistyöllä ja opetusryhmiä joustavasti muuntelemalla. Yhdysluokkaopetuksessa näiden järjestelyjen merkitys korostuu. Oppilaita tuetaan antamalla tukiopetusta. Sen lisäksi voidaan antaa myös osa-aikaista erityisopetusta tai käyttää avustajan työpanosta keinoina vastata opetusryhmän tai yksittäisten oppilaiden tuen tarpeisiin jo ennen tehostetun tuen vaiheeseen siirtymistä. Lisäksi oppilaalle voidaan tarvittaessa laatia oppimissuunnitelma.

Oppilaan hyvinvointiin ja oppimismotivaatioon voidaan vaikuttaa myös kummi- ja tukioppilastoiminnan, koulun kerhotoiminnan sekä aamu- ja iltapäivätoiminnan avulla. Suunnittelemalla ne osaksi oppilaan päivää, voidaan lisätä myös turvallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksia.

Edellä mainittuja tukimuotoja kuvataan tarkemmin luvussa 8.

5 TEHOSTETTU TUKI

Tehostetun tuen muotoja käytetään silloin, kun oppilas tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja. Tehostettu tuki on yleistä tukea suunnitelmallisempaa, yksilöllisempää ja pitkäjänteisempää tukea. Tällaisia tukitoimia ovat mm. eriyttäminen, samanaikaisopetus, tukiopetus, osa-aikainen erityisopetus, avustajapalvelut, oppilashuollollinen tuki sekä erilaiset pedagogiset ratkaisut.

Tehostetun tuen toimin tuetaan oppilaan kasvua, oppimista ja koulunkäyntiä sekä ehkäistään oppimiseen, sosiaaliseen vuorovaikutukseen tai kehitykseen liittyvien ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä syrjäytymistä.

Ennen tehostetun tuen aloittamista opettaja tekee oppilaasta **pedagogisen arvion**. Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa siirtyminen takaisin yleisen tuen piiriin käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden (mm. erityisopettaja, kuraattori, kouluterveydenhoitaja) kanssa. Oppilashuollollisen käsittelyn jälkeen oppilaalle laaditaan **oppimissuunnitelma**.

Luokanopettaja/aineenopettaja sekä erityisopettaja tarkkailevat ja arvioivat säännöllisesti tehostetun tuen tarvetta. Jos tehostetun tuen tarve on poistunut, oppilas siirtyy yleisen tuen piiriin. Jos tehostetun tuen tarve ei ole poistunut tai tuen tarve on muuttunut, oppimissuunnitelma päivitetään.

5.1 Pedagoginen arvio

Pedagoginen arvio (liite 2) tehdään, kun havaitaan oppilaalla tuen tarvetta jollakin osa-alueella. Arvion tekee alakoulussa luokanopettaja ja yläkoulussa luokanohjaaja yhteistyössä aineenopettajien kanssa. Arvio tehdään yhteistyössä erityisopettajan ja tarvittaessa muiden opettajien ja asiantuntijoiden kanssa. Yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä tuen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteutuksen kannalta. Pedagogisen arvion valmistuttua opettajan tulee ilmoittaa siitä erityisopettajalle, joka vie arvion moniammatilliseen käsittelyyn. Käsittelyn jälkeen erityisopettaja kirjaa päätöksen pedagogiseen arvioon ja tiedottaa kirjeellä huoltajille, jatkaako oppilas yleisen tuen piirissä vai aloitetaanko tehostetun tuen tukitoimet.

Pedagogisessa arviossa määritellään, mitkä ovat lapsen vahvuudet ja tuen tarpeet sekä millaisia tukitoimia lapsi tarvitsee. Arviossa kiinnitetään huomiota oppilaan opiskelu- ja työskentelytaitoihin sekä oppilaan aktiivisuuteen ja motivaatioon koulutyössä.

5.2 Oppimissuunnitelma

Tehostetun tuen ja joustavan perusopetuksen (7.-9. lk) aikana oppilaalle on laadittava oppimissuunnitelma (liite 3 ja 4). Suunnitelman lähtökohtana ovat pedagoginen arvio, oppilaan vahvuudet ja vaikeudet sekä riskitekijät. Se on suunnitelma oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin etenemisestä ja tarvittavista järjestelyistä sekä oppilaan tarvitsemasta tuesta.

Oppimissuunnitelmaan kirjataan ne muutokset ja tukitoimet, joita oppimisympäristössä tarvitaan, osa-aikaisen erityisopetuksen laajuus, tavoitteet ja järjestäminen, tuki- ja oppilashuoltopalvelut, niistä vastaavat tahot sekä edistymisen seuranta ja arviointi. Oppimissuunnitelmaan kirjataan jo käytössä olevat tukitoimenpiteet ja niiden vaikutukset oppimiseen, mietitään mahdollisia uusia tukimuotoja ja päätetään seurannasta. Seurannan aikataulusta sovitaan tapauskohtaisesti.

Oppilas voi edetä opinnoissaan vuosiluokkiin sidotun oppimäärän sijasta oman opinto-ohjelmansa mukaisesti. Jos tällainen hallintopäätös tehdään yksittäisen oppilaan kohdalla, tulee hänelle laatia oppimissuunnitelma. Siinä on mainittava opintokokonaisuudet, jotka sisältyvät oppilaan opinto-ohjelmaan, ja määriteltävä niiden suorittamisjärjestys, aikataulu sekä mahdolliset erityistavoitteet.

Oppimissuunnitelma voidaan laatia myös yleisen tuen aikana. Se voidaan laatia mm. maahanmuuttajaoppilaalle tai opinnoissaan nopeasti eteneville oppilaalle. Tällöin oppimissuunnitelma sisältää soveltuvin osin samoja osa-alueita kuin tehostettua tukea varten laadittava oppimissuunnitelma. Oppilaan opiskelua voidaan myös syventää ja laajentaa oppimissuunnitelman avulla.

Oppimissuunnitelman laatimisesta, toteuttamisesta ja seurannasta vastaa alakoulussa oppilaan oma opettaja ja yläkoulussa luokanohjaaja yhteistyössä erityisopettajan, muiden opettajien, oppilaan ja huoltajien kanssa. Tarvittaessa laatimiseen osallistuvat myös muut asiantuntijat. Oppimissuunnitelman tekemisessä korostuu moniammatillisuus. Mikäli oppilaalle on laadittu kuntoutussuunnitelma, sitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla. Vastuu oppimissuunnitelman tekemisestä on alaluokilla luokanopettajalla ja yläluokilla luokanohjaajalla. Oppimissuunnitelmaa laadittaessa voidaan apuna käyttää soveltuvin osin tehostetun tuen arviointilomaketta (liite 1).

Oppilaan oppimista, koulunkäyntiä ja oppimissuunnitelman toteutumista seurataan ja arvioidaan tehostetun tuen aikana. Oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina oppilaan tilanteen muuttuessa, vähintään kerran lukuvuodessa.

Oppimissuunnitelman käyttöä jatketaan määräaikaisesti kunnes sen tarve poistuu tai tehdään päätös erityisestä tuesta.

Oppilaalle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, laaditaan oppimissuunnitelman sijasta henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Oppimissuunnitelmaa käytetään vaikka oppilas ei saisi tehostettua tukea, mikäli

- oppilas etenee eri oppiaineiden opinnoissa vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijasta oman opinto-ohjelman mukaisesti
- opetus järjestetään erityisin opetusjärjestelyin
- perusopetuksen 7–9 vuosiluokkien oppilas on otettu joustavan perusopetuksen toimintaan.

Näissä tilanteissa laadittava oppimissuunnitelma sisältää soveltuvin osin samoja osa-alueita kuin tehostettua tukea varten laadittava oppimissuunnitelma.

6 ERITYINEN TUKI

Jos oppilaalle annettu tehostettu tuki ei riitä, tehdään moniammatillisena yhteistyönä selvitys erityisen tuen tarpeesta eli **pedagoginen selvitys**. Pedagogisen selvityksen perusteella tehdään hallinnollinen **päätös** oppilaan siirtämisestä erityisen tuen piiriin ja oppilaalle laaditaan **HOJKS** eli henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma.

Erityistä tukea annetaan niille oppilaille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Erityisen tuen tehtävänä on antaa oppilaalle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista tukea niin, että oppilas voi suorittaa oppivelvollisuutensa ja saa pohjan opintojen jatkamiselle peruskoulun jälkeen. Oppilaan itsetuntoa, opiskelumotivaatiota ja mahdollisuutta kokea onnistumisen ja oppimisen iloa vahvistetaan. Samoin tuetaan oppilaan osallisuutta ja vastuunottoa opiskelusta.

Erityinen tuki muodostuu erityisen tuen päätökseen perustuvasta erityisopetuksesta sekä muista perusopetuksen tukimuodoista. Käytettävissä ovat perusopetuksen kaikki tukimuodot. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin. Nämä vaihtelevat oppimisen tavoitteiden ja sisältöjen sekä oppilaan henkilökohtaisten tarpeiden mukaisesti.

Oppilaalla on perusopetuslain mukaan oikeus saada oppimisensa tueksi tukiopetusta ja osa-aikaista erityisopetusta myös osana erityistä tukea. Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla oppilaalla on oikeus myös muuhun tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi ohjaus, yksilökohtainen oppilashuolto, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä.

6.1 Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä on tehtävä oppilaasta pedagoginen selvitys (liite 5). Pedagogista selvitystä varten erityisopettaja hankkii

- kirjallisena oppilaan opetuksesta vastaavilta opettajilta yhteenvedon oppilaan etenemisestä opinnoissaan sekä
- moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen yhteenvedon oppilaan saamasta tehostetusta tuesta ja oppilaan kokonaistilanteesta.

Yhteenvedojen valmistuttua erityisopettaja välittää ne sivistysjohtajalle, joka tekee arvion oppilaan erityisen tuen tarpeesta. Näiden kahden yhteenvedon ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan **pedagogiseksi selvitykseksi**.

Selvityksessä todetaan oppilaan vahvuudet ja yksilölliset tukitarpeet. Oppilaan aiemmin saaman osa-aikaisen erityisopetuksen riittävyys ja vaikutus sekä tarve jatkossa osa-aikaiseen erityisopetukseen arvioidaan osana pedagogista selvitystä. Siinä esitetään myös, millaista muuta tehostettua tukea oppilas on saanut ja arvio siitä, millaisia pedagogisia, ohjauksellisia ja oppilashuollollisia järjestelyjä jatkossa tarvitaan oppilaan oppimisen ja kasvun tukemiseksi. Pedagogista selvitystä voidaan tarvittaessa täydentää psykologisella tai lääketieteellisellä asiantuntijalausunnolla tai vastaavalla sosiaalisella selvityksellä.

6.2 Päätös erityisestä tuesta

Päätös erityisestä tuesta (liite 6) tehdään pääsääntöisesti vasta yleisen ja tehostetun tuen toimenpiteiden jälkeen. Erityisen tuen päätös on hallintopäätös, joka pohjautuu pedagogiseen selvitykseen. Hallintopäätöksen tekee sivistysjohtaja. Ennen päätöksen tekemistä on oppilasta (ikäkauden ja edellytysten mukaisesti) ja hänen huoltajaansa kuultava. Päätöksestä lähetetään kopio huoltajille ja oppilaan erityisopettajalle.

Päätös on kuntakohtainen ja määräaikainen ja se tulee tarkistaa ainakin 2. luokan jälkeen ja ennen 7. luokalle siirtymistä (PoL 17§). Päätös tulee tarkistaa myös aina oppilaan tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistamista varten oppilaasta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli tarpeen todetaan jatkuvan, erityisestä tuesta tehdään uusi hallintopäätös. Mikäli katsotaan, että oppilas ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös ja oppilaalle ryhdytään antamaan tehostettua tukea. Tällöin myös oppimissuunnitelma tehdään uudelleen.

Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkittamis- ja avustajapalvelut sekä muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa oppilaan opetuksen poikkeava järjestäminen. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, sillä huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla. Päätös on aina perusteltava. Päätöksen perustelut sisältyvät pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Erityisen tuen piiriin kuuluvat ilman pedagogista selvitystä ja aiemmin annettua tehostettua tukea oppilaat, joilla on pidennetty oppivelvollisuus. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman pedagogista selvitystä ja tehostetun tuen antamista myös silloin, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästyksen tai tunne-elämän häiriön tms. erityisen syyn vuoksi voida muuten antaa. (PoL 17§)

6.3 HOJKS eli henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Jokaiselle erityisen tuen piirissä olevalle oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS (liite 7 ja 8). Suunnitelmasta tulee ilmetä oppilaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen.

Suunnitelman laatimiseen osallistuvat oppilaan opetuksesta vastaavat opettajat ja oppilaan huoltaja/-t, yläluokilla lisäksi luokanohjaaja ja oppilas itse. Tarvittaessa HOJKS valmistellaan moniammatillisena yhteistyönä. Mikäli oppilas osallistuu aamu- ja iltapäivätoimintaan, voi aamu-/iltapäiväkerhon ohjaaja osallistua HOJKSin laadintaan huoltajan luvalla. Vastuu HOJKSin tekemisestä on alaluokilla luokanopettajalla ja yläluokilla erityisopettajalla. Suunnitelman laatimisessa hyödynnetään jo oppilaalle tehtyä oppimissuunnitelmaa ja mahdollista kuntoutussuunnitelmaa.

HOJKS sisältää oppilaan oppimiseen ja kehitykseen liittyvät tavoitteet, pedagogiset menetelmät, ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet sekä muut tarvittavat tukitoimet. HOJKSissa määritellään myös oman opettajan, erityisopettajan ja avustajan välinen työnjako. Siihen voidaan myös kirjata huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat. Oppilaan arviointi perustuu yleiseen oppimäärään tai niihin yksilöllisiin tavoitteisiin, jotka on määritelty oppilaan HOJKSissa.

HOJKS on määräaikainen pedagoginen asiakirja, joka tarkistetaan vähintään kerran vuodessa. Oppilaan tuen tarpeen, opetuksen sisältöjen ja tavoitteiden muuttuessa HOJKS tulee aina päivittää.

6.4 Erityisopetus

Erityisopetus on erityisen tuen keskeisin osa-alue ja sen tehtävänä on tukea oppilaan oppimista. Sellaisen oppilaan, jolle on tehty erityisen tuen päätös, opetus ja muu tuki annetaan hänelle laaditun HOJKSin mukaisesti. Jos oppilaan opiskelu yleisopetuksen yhteydessä ei ole mahdollista tai oppilaan kehityksen kannalta tarkoituksenmukaista, voidaan opetus osin tai kokonaan pienryhmässä. Tavoitteena on järjestää jokaiselle oppilaalle hänen kasvuaan ja kehitystään tukeva koulumuoto.

Opetus järjestetään ottaen huomioon oppilaiden edellytykset ja se voi perustua erilaajuisiin oppimääriin (PoL 3§). Ensisijaisena tavoitteena on tukea opiskelua yleisen ja tehostetun tuen avulla siten, että yleisen oppimäärän mukaiset tavoitteet on mahdollista saavuttaa kaikissa oppiaineissa. Mikäli yleisopetuksen tavoitteiden saavuttaminen tuesta huolimatta ei ole mahdollista, yhden tai useamman oppiaineen oppimäärä voidaan **yksilöllistää**. Oppimäärän yksilöllistämisestä määrätään erityisen tuen päätöksessä.

Yksilöllistäminen tarkoittaa tavoitteiden määrittelemistä oppilaan omien edellytysten mukaisesti. Jos oppilas opiskelee yksilöllistettyjen oppimäärien mukaan, varustetaan kyseisen oppiaineen numeroarvosana tai sanallinen arvio tähdellä (*). Todistuksen lisätietoja -kohtaan tulee maininta siitä, että oppilas on opiskellut tähdellä merkityt oppiaineet yksilöllistettyjen oppimäärien mukaan. Opetusta suunniteltaessa ja toteuttaessa tehdään yhteistyötä huoltajien, muiden opettajien ja oppilashuollon henkilöstön kanssa.

Oppimäärän yksilöllistäminen on ensisijainen vaihtoehto ennen oppilaan **vapauttamista oppimäärän suorittamisesta**. Vapauttamiseen oppimäärän opiskelusta tulee olla erittäin painavat syyt. Sivustysjohtaja tekee vapauttamisesta Perusopetuslain 18 §:ssä tarkoitetun hallintopäätöksen. Oppilaalle, joka on vapautettu jonkin aineen opiskelusta, tule järjestää muuta opetusta tai ohjattua toimintaa (PoL 5§).

6.5 Toiminta-alueittain opiskelu

Vaikeimmin kehitysvammaisten oppilaiden opetus voidaan järjestää oppiainejaon sijasta toiminta-alueittain (Tuntijakoasetus 9§). Myös muulla tavoin vammaisen tai vakavasti sairaan oppilaan opetus voi olla oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä perusteltua järjestää toiminta-alueittain (PoL 18§). Opetuksen järjestämisestä oppiainejaon sijasta toiminta-alueittain päätetään erityisen tuen päätöksessä (PoL 17§). Vetelin kunnassa toiminta-alueittain opiskelevien oppilaiden opetuksen järjestämispaikka mietitään aina tapauskohtaisesti.

Opetuksen suunnittelun lähtökohtana ovat oppilaan vahvuudet ja tavoitteena oppilaan koko potentiaalin käyttöön saaminen. Koulupäivän eri toimintoja hyödynnetään oppimisessa. Toiminta-alueittain opiskelevan oppilaan kunkin toiminta-alueen tavoitteet ja keskeiset sisällöt sekä edistymisen seuranta ja arviointi kuvataan henkilökohtaisessa opetuksen järjestämisestä koskevassa suunnitelmassa (HOJKS). Tavoitteet asetetaan yksilöllisesti siten, että ne ovat saavutettavissa olevia ja

oppilaalle mielekkäitä. Opetuksen suunnittelu ja toteuttaminen edellyttää oppilaan opettajien, muun henkilöstön ja eri asiantuntijoiden välistä yhteistyötä. Opetussuunnitelmaan kuuluvat toiminta-alueet ovat motoriset taidot, kieli ja kommunikaatio, sosiaaliset taidot, päivittäisten toimintojen taidot ja kognitiiviset taidot.

Motoristen taitojen oppimisen tavoitteena on vahvistaa oppilaan kehon hahmotusta, edistää kokonais- ja hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä antaa mahdollisuuksia monipuolisesti harjoitella taitoja arjen eri tilanteissa. Oppimisen tavoitteena voi olla myös erilaiset liikkumismuodot, silmä-käsi yhteistyö sekä istuma- ja seisoma-asennot.

Kommunikaatiotaitojen tavoitteena on, että oppilas on vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa, tulee ymmärretyksi ja ymmärtää itsekin muita ryhmän oppilaita ja aikuisia. Oppilaalla tulee olla käytettävissään vaihtoehtoisia kommunikaatiokeinoja. Opetus sisältää kielellistä tietoisuutta, ilmaisu- ja sanavarastoa, viittomien, merkkien, ilmeiden ja eleiden, symbolien, kirjainten ja sanojen tunnistamista ja käyttöä sekä ajattelua kehittäviä osa-alueita. Kommunikaatiotaitoja harjoitellaan eri tilanteissa koulupäivän aikana.

Sosiaalisten taitojen oppimisen tavoitteena on oppilaan vuorovaikutustaitojen kehittyminen. Opetuksen tulee sisältää sosiaalisissa ympäristöissä toimimista sekä vuorovaikutus- ja tunnetaitojen harjoittelua tukevia osa-alueita. Tapakulttuuriin kasvamista sekä vuorovaikutusta lähiympäristön ihmisten kanssa vahvistetaan koulun yhteisten juhlien, retkien ja tilaisuuksien avulla.

Kognitiivisten taitojen oppimisen tavoitteena on, että oppilas aktivoituu ja oppii käyttämään aistejaan ympäröivän todellisuuden hahmottamiseen. Kognitiivisten taitojen tulee sisältää aistien stimulointia ja harjoittamista, valinnan, luokittelun, ongelmanratkaisun ja päätöksenteon sekä syy-seuraussuhteen oppimista edistäviä osa-alueita. Oppiaineiden sisällöistä voidaan saada aineistoa kognitiivisten taitojen oppimiseen.

Päivittäisten taitojen oppimisen tavoitteena on lisätä oppilaan aktiivista osallistumista elinympäristön toimintaan sekä edistää omatoimisuutta ja itsenäistymistä. Opetuksen tulee sisältää terveyttä ja turvallisuutta, arkipäivän elämäntaitoja, asumista ja ympäristössä liikkumista sekä vapaa-ajan viettoa käsitteleviä osa-alueita. Oppilaan itsenäistymistä tuetaan harjoittelemalla syömistä, wc-toimintoja, valintojen tekemistä sekä pukemista ja riisumista.

6.6 Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin ja kestää 11 vuotta (PoL 25§). Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille annettavassa erityisopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta (PoL 9§). Tarkoitus on vahvistaa oppilaan valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Vanhemmat anovat lapsen siirtämistä pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin erillisellä lomakkeella (liite 9). Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta, joka tarkistetaan ainakin toisen vuosiluokan jälkeen ja ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä. Päätökset tekee sivistysjohtaja asiantuntijalausuntoon perustuen.

Oppilaan tarve pidennettyyn oppivelvollisuuteen arvioidaan erityisen tuen päätöksen tarkistamisen yhteydessä. Jos todetaan, ettei oppilas enää kuulu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, tehdään hallintopäätös pidennetyn oppivelvollisuuden päättämisestä, jonka jälkeen oppilas kuuluu yleisen oppivelvollisuuden piiriin. Tarvittaessa oppilaalle voidaan edelleen antaa erityistä tukea.

Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta. (PoL 17 §) Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden opetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti seuraavilla tavoilla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa päiväkodissa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Opetus voidaan järjestää päiväkodilla tai koulun esiopetusryhmässä. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin (PoL 27§) eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta sivistysjohtaja tekee erillisen hallintopäätöksen.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle, erityistä tukea saavalle lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden opetus voidaan tarvittaessa järjestää siten, ettei yhteisenä aineena opeteta toista kotimaista kieltä eikä vierasta kieltä, oppiaineita voidaan yhdistää oppiainekokonaisuuksiksi ja jakaa osa-alueisiin (Tuntijakoasetus 9§).

7 TUKITOIMET, VASTUUHENKILÖT JA YHTEISTYÖTAHOT

Suunnitelma tai arvio	Tarkoitus	Vastuu tekemisestä	Yhteistyötahot
Pedagoginen arvio	Tehdään, jos oppilas tarvitsee säännöllistä tukea tai useita tukimuotoja	Luokanopettaja / luokanohjaaja + aineenopettaja(-t)	Oppilas ja huoltajat Muut opettajat Erityisopettaja Luokanohjaaja Muut asiantuntijat
Oppimissuunnitelma	Tehdään pedagogisen arvon perusteella	Alakoulussa luokanopettaja Yläkoulussa luokanohjaaja	Oppilas ja huoltajat Muut opettajat Erityisopettaja Luokanohjaaja Kuraattori Kouluterveydenhoitaja Muut asiantuntijat
Pedagoginen selvitys	Tehdään, jos annettu tehostettu tuki riittää	Erityisopettaja	Oppilas ja huoltajat Opettajat Luokanohjaaja Kuraattori Kouluterveydenhoitaja Muut asiantuntijat
Erityisen tuen päätös	Pohjautuu pedagogiseen selvitykseen	Sivistysjohtaja	Tiedoksi sivistyslautakunnalle
HOJKS	Määräaikainen pedagoginen asiakirja	Alakoulussa luokanopettaja Yläkoulussa erityisopettaja	Oppilas ja huoltajat Erityisopettaja Luokanohjaaja Muut opettajat Kuraattori Kouluterveydenhoitaja Muut asiantuntijat

8 TUKIMUOTOJA

8.1 Eriyttäminen

Perusopetuslain 3 §:n mukaisesti opetus tulee järjestää oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti. Eriyttämistä tarvitaan oppilaille, jotka etenevät nopeammin ja kaipaavat lisähaasteita sekä oppilaille, joiden on vaikea pysyä oppimisessa mukana. Opetuksen eriyttäminen tarkoittaa sitä, että opettaja huomioi oppilaiden erilaiset oppimisedellytykset eriyttämällä opetustaan yleisopetuksen opetussuunnitelmassa määriteltyjen tavoitteiden rajoissa. Eriyttäminen on ensisijainen keino tukea oppilasta.

Opettaja valitsee käyttämänsä eriyttämismuodon oppilaan ja opetettavan asian perusteella.

Eriyttämisen avulla voidaan oppilaan opiskelua tukea esim. keskittymällä oppiaineen ydinsisältöihin.

Eriyttämismuotoina yleisopetuksessa voi olla esim. seuraavat toimenpiteet:

- oppiaineen määrä, tehtävät ja/tai kokeet voivat olla erilaiset eri oppilailla
- yhteinen opetustuokio, erilaiset tehtävät ja harjoitteet
- erilainen tehtävien tekotapa erilaisille oppijoille - joku voi piirtää, toinen kirjoittaa, kolmas tehdä suullisen esityksen opittavasta kokonaisuudesta
- eri määrä kotitehtäviä
- erilaiset ryhmittelyt – erilaiset tehtävät
- erilaiset oppimisvälineet tai selkeämmät oppimateriaalit
- enemmän henkilökohtaista ohjausta
- erityisopettaja samanaikaisopettajana
- apuvälineiden käyttö (tietokone jne.)
- eri kirjasintyyppi
- suullinen koe, aikuinen toimii kirjurina kokeessa
- sanaselityslistat vaikeista, keskeisistä käsitteistä
- tunnin kulku tiedossa etukäteen/ taululla
- joustavat ryhmittelyt

8.2 Tukiopetus

Tilapäisesti opinnoissaan jälkeen jääneille tai lyhytaikaista tukea tarvitseville oppilaille tulee järjestää tukiopetusta (PoL 16§). Tukiopetuksella tarkoitetaan, että oppilaan opetusta eriytetään yksilöllisillä tehtävillä, ajankäytöllä ja ohjauksella. Opettajalla on velvoite järjestää tukiopetusta heti, kun oppimiseen liittyvät vaikeudet oppiaineessa tai aineryhmässä on havaittu.

Aloitteen tukiopetuksen antamisesta oppilaalle tekee ensisijaisesti opettaja. Tukiopetus järjestetään yhteisymmärryksessä oppilaan huoltajan kanssa. Huoltajalle tulee antaa tietoa tukiopetusjärjestelystä sekä palautetta sen etenemisestä.

Tukiopetusta tulee järjestää niin usein ja laajasti kuin oppilaan koulumenestyksen kannalta on tarkoituksenmukaista. Tukiopetuksen järjestämisessä tulisi käyttää monipuolisia menetelmiä ja materiaaleja, joiden avulla voidaan löytää uusia tapoja lähestyä opittavaa asiaa. Tukiopetusta annetaan joko oppilaan työjärjestyksen mukaisten, sellaisten oppituntien aikana, joihin tuen tarve liittyy, tai oppituntien ulkopuolella.

8.3 Samanaikaisopetus tai tiimiopetus

Samanaikais- tai tiimiopetuksessa luokan-/aineenopettaja(t) ja/tai erityisopettaja toteuttavat opetusta yhdessä, jolloin on mahdollista antaa oppilaille enemmän henkilökohtaista ohjausta ja eriyttää opetusta. Samanaikaisopetus edellyttää opettajilta suunnittelua yhteisistä opetuksen tavoitteista, työskentelytavoista ja työnjaosta.

8.4 Joustavat opetusmenetelmät

Opetusmenetelmien avulla opettaja organisoii opetusta, aktivoi ja motivoi oppijoita sekä edistää oppilaan oppimista. Taitava opettaja hallitsee useita opetusmenetelmiä ja kykenee valitsemaan tarkoituksenmukaiset opetusmenetelmät ja käyttämään niitä vaihtelevasti erilaisissa opetustilanteissa. Erilaisia opetusmenetelmiä on olemassa valtavasti. Yleisesti käytettyjä ovat esimerkiksi luento, opetuskeskustelu, yksilötyö, ryhmätyö, projektityöskentely, porinaryhmät, kyselevä opetus, käsitekartat, havainnollistaminen, oppimispäiväkirjat, tietokoneavusteinen opetus, roolipelit, väittely, case-opetus ja draamamenetelmät.

Opettaja valitsee käyttämänsä opetusmenetelmän opetusryhmän, erilaisen oppijan ja opetettavan asian perusteella. Opettajan tulisi kehittää omaa ammattitaitoaan siten, että hänen olisi mahdollista vaihdella opetusmenetelmiään tarpeen mukaan. Näin jokainen oppija saa maksimaalisen hyödyn eri muodoissa annetuista oppimateriaaleista.

8.5 Erityiset painoalueet

Erityiset painoalueet on tuen muoto, jota voidaan käyttää tehostetun ja erityisen tuen aikana. Se on eriyttämisen menetelmä, jossa oppilas opiskelee valikoidusti oman vuosiluokan keskeisiä sisältöjä. Opettaja määrittelee opetussuunnitelma apunaan oppilaan oman vuosiluokan ydinasiat, keskeisimmät sisällöt, joita opiskellessaan oppilas pyrkii siis edelleen oman vuosiluokkansa tavoitteisiin, mutta pienemmällä oppimisen asiasisällöllä. Tarkoituksena on, että oppilaalle, jolle oppiminen ei ole ihan helppoa, jäisi voimavaroja myös oppimaan oppimiselle.

Oppimissuunnitelmaan tai HOJKSiin kirjataan painoalueiksi valittujen sisältöjen ohella myös mahdollisimman konkreettisesti miten oppilas opiskelee, mitä muuta tukea hän saa, mitä materiaaleja hän käyttää ja minkälaisin tavoin hän voi osoittaa osaamisensa. Oppilaan edistymistä arvioidaan jatkuvasti ja sisältöjä voidaan lisätä heti, kun oppilaan suoriutuminen paranee.

Painoalueista tulee sopia oppilaan ja huoltajan kanssa. Heidän tulee tietää, miten suurta osaa oppiaineen sisällöistä oppimissuunnitelmaan kirjatut painoalueet edustavat ja millaiseen todistusarvosanaan niiden hyvä hallinta oikeuttaa.

8.6 Joustavat ryhmittelyt

Joustavilla ryhmittelyillä tarkoitetaan ryhmämuodostusta, työ- ja toimintatapoja, joissa otetaan huomioon oppilaan yksilölliset oppimis- ja kehitystarpeet. Oppilaita voidaan ryhmitellä joustavasti tilannekohtaisesti yli luokka-astarajojen ja/tai huomioiden erilaiset oppimistyyli. Ensisijaisena

periaatteena on tukea oppilaan opiskelua hänen omassa ympäristössään siten, että yleisen oppimäärän mukaiset tavoitteet ovat saavutettavissa.

8.7 Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu

Oppilas voi vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijaan edetä opinnoissa oman opinto-ohjelman mukaan (PoL 11§). Oman opinto-ohjelman mukaan etenemisestä käytetään määritelmää **vuosiluokkiin sitomaton opiskelu**. Vuosiluokkiin sitomaton järjestely voi koskea kaikkia koulun oppilaita, tiettyjen vuosiluokkien/opetusryhmien oppilaita tai yksittäisiä koulussa opiskelevia oppilaita.

Oman opinto-ohjelman mukaan opiskeltaessa opintokokonaisuudet voidaan muodostaa niin, että ne on tarkoitus opiskella lukuvuotta lyhyemmässä tai pidemmässä ajassa. Näin voidaan luokallista järjestelmää joustavammin ottaa huomioon oppilaan erilaiset tarpeet esimerkiksi joustavassa esi- ja alkuopetuksessa.

Oppilaan arviointia ajatellen vuosiluokkiin sitomattoman järjestelmän merkittävin jousto kaikilla luokka-asteilla on se, että oppilas ei jää luokalleen mahdollisten hylätyjen tai puuttuvien suoritusten vuoksi. Lukuvuoden päättyessä hän saa todistuksen hyväksytysti suorittamistaan opintokokonaisuuksista ja siirtyy seuraavalle luokalle jatkamaan opintojaan siitä, mihin ne edellisenä lukuvuonna jäivät. Tällä voi olla merkitystä sekä oppilaan oppimismotivaation että itsetunnon kannalta.

Merkittävän joustomahdollisuuden vuosiluokkiin sitomaton järjestelmä tarjoaa erityisesti perusopetuksen päättövaiheessa. Jos oppilas etenee oman opinto-ohjelmansa (oppimissuunnitelma tai HOJKS) mukaan vuosiluokkiin sitomattomasti, eivät hänen jo hyväksytyt suorituksensa raukea. Oppilas jatkaa seuraavana lukuvuonna opintojaan 9. luokan oppilaana ja saa päättötodistuksen heti, kun perusopetuksen oppimäärä eri oppiaineissa on hyväksytysti suoritettu. Tällaisella järjestelyllä on suuri merkitys varsinkin sellaisille oppilaille, jotka luokan kertaamisvaatimusten vuoksi saattaisivat jäädä vaille perusopetuksen päättötodistusta.

8.8 Osa-aikainen erityisopetus

Oppilaalla, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun opetuksen ohessa (PoL 16§). Tällaisia vaikeuksia ovat mm. kielellisiin ja matemaattisiin taitoihin liittyvät vaikeudet, vaikeudet lukemisessa ja/tai kirjoittamisessa, oppiainekohtaiset vaikeudet, motoriset vaikeudet, keskittymisvaikeudet, aistitoimintojen vaikeudet, vaikeudet sosiaalisessa taidoissa tai koulunkäynnissä.

Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on parantaa oppilaan oppimisedellytyksiä ja ennaltaehkäistä oppimisvaikeuksien syntymistä sekä tukea ja auttaa yksilöllisesti kaikkia oppilaita saavuttamaan perusopetuksessa vaadittavat perustiedot ja -taidot. Osa-aikainen erityisopetus suunnitellaan yhdessä erityisopettajan ja luokanopettajan/aineenopettajan kanssa. Erityisopettaja kartoittaa yhteistyössä opettajien ja tarvittaessa muun oppilashuoltohenkilöstön kanssa tukea tarvitsevat oppilaat.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Opetuksen toteuttamistavoista tiedotetaan oppilaille ja huoltajalle. Osa-aikainen erityisopetus pyritään järjestämään yhteisymmärryksessä oppilaan ja huoltajan kanssa. Huoltajan tuki on keskeinen opetuksen onnistuneessa toteuttamisessa.

Osa-aikaista erityisopetusta voidaan antaa kaikilla tuen tasoilla:

Osa-aikainen erityisopetus osana yleistä tukea

Osa-aikaisen erityisopetuksen avulla voidaan vahvistaa oppimiseen tarvittavia perustaitoja. Oppilaan kohdalla arvioidaan niitä tekijöitä, jotka aiheuttavat oppimiseen vaikeuksia ja oppilaan tulee tarvitessaan saada osa-aikaista erityisopetusta.

Osa-aikainen erityisopetus tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen aikana osa-aikaisen erityisopetuksen merkitys vahvistuu. Ennen tehostetun tuen aloittamista arvioidaan oppilaan saaman osa-aikaisen erityisopetuksen riittävyys ja vaikutus sekä tarve jatkossa.

Osa-aikainen erityisopetus erityisen tuen aikana

Oppilas voi saada osa-aikaista erityisopetusta myös erityisen tuen aikana riippumatta siitä opiskeleeko hän yleisopetuksen ryhmässä tai erityisryhmässä. Oppilaan tarvitsema osa-aikainen erityisopetus, sen tavoitteet ja järjestäminen kirjataan HOJKSiin.

8.9 Avustaja- ja tulkitsemispalvelut ja apuvälineet

Vammaisella tai muulla erityistä tukea tarvitsevalle oppilaalle on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, opetus- ja oppilashuoltopalvelut sekä erityiset apuvälineet (PoL 31§). Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden tarkoituksena on taata oppilaalle oppimisen ja koulunkäynnin perusedellytykset ja mahdollisimman esteetön oppimisympäristö.

Avustajan merkitys ja hyöty korostuu varhaisen puuttumisen keinona. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle oppilaalle tai koko opetusryhmälle. Oppilaskohtainen tuki voi olla osa- tai kokoaikaista. Avustajan antaman tuen tulee edistää oppilaan itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä opettajan ja/tai terapeuttien ohjeiden mukaisesti. Avustajapalvelun tavoitteena on tukea yksittäistä oppilasta siten, että hän kykenee ottamaan yhä enemmän itse vastuuta oppimisestaan ja koulunkäynnistään. Avustamisen toimintatavat, yhteistyö ja työnjako voidaan määritellä Avustamisen suunnitelmassa (liite 10).

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan moniammatillisena yhteistyönä hyödyntäen oppilaan ja huoltajan antamia tietoja ja mahdollisten koulun ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan oppilaan palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arviossa. Erityistä tukea saavan oppilaan palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle oppilaalle mahdollisista palveluista ja erityisistä apuvälineistä tehdään hallintopäätös. Vanhempien hakemuksesta (liite 11) sivistysjohtaja tekee avustaja- ja tulkitsemispalvelun myöntämisestä valituskelpoisen päätöksen. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

Apuvälineet helpottavat oppilaan koulunkäyntiä. Oppimisympäristö pyritään järjestämään sellaiseksi, että apuvälineet sekä oppimateriaali tukevat mahdollisimman hyvin erilaisen oppijan oppimista ja vuorovaikutusta.

8.10 Ohjauksen järjestäminen

Jokaisella oppilaalla on oikeus saada opetuksen lisäksi ohjausta (PoL 30§). Ohjaustoiminnan tarkoituksena on tukea oppilaan onnistumista perusopetuksen eri vaiheissa, vahvistaa opiskelutaitoja ja itseohjautuvuutta sekä kehittää oppilaan valmiuksia tehdä opintojaan koskevia valintoja perusopetuksen aikana ja sen jälkeen. Ohjauksella vahvistetaan myös yhteistyötaitoja sekä kykyä toimia erilaisissa ryhmissä ja ottaa vastuuta omasta ja yhteisestä työstä. Ohjauksen tehtävänä on osaltaan estää oppilaiden syrjäytymistä ja edistää tasa-arvoa.

Ohjaustoiminnan tulee muodostaa koko perusopetuksen ajan kestävä, esiopetuksen tuottamat valmiudet huomioonottava ja toisen asteen opintoihin ohjaava jatkumo.

Ohjauksesta huolehtivat opettajat ja oppilaanohjaaja sekä muu henkilöstö, jotka toimivat yhteistyössä oppilaan koko perusopetuksen ajan ja eri nivelvaiheissa.

Ohjaus osana yleistä tukea

Jokaisen opettajan tehtävänä on ohjata oppilasta koulunkäynnissä ja eri oppiaineiden opiskelussa ja siten ehkäistä ennalta opintoihin liittyvien ongelmien syntymistä. Opettajan tehtävänä on myös oppilaiden persoonallisen kasvun, kehityksen ja osallisuuden tukeminen. Ohjaus liittyy kaikkiin opetustilanteisiin, oppiaineisiin ja oppilaalle annettavaan arviointipalautteeseen. Monipuolista palautetta käytetään suunnitelmallisesti oppilaiden kannustamiseen ja ohjaamiseen.

Ohjaus tehostetun tuen aikana

Ohjauksen näkökulma otetaan huomioon arvioitaessa oppilaan tarvetta tehostettuun tukeen. Ennen tehostetun tuen aloittamista, osana pedagogista arviota, arvioidaan oppilaan yleisen tuen aikana saaman ohjauksen riittävyys ja kohdentuminen oppilaan tarpeita vastaavasti. Tehostetun tuen alkaessa tehtävään oppimissuunnitelmaan kirjataan tarvittaessa myös oppilaan ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet. Huomiota kiinnitetään oppilaan opiskelutavoissa ja -taidoissa tai yhteistyötilanteissa mahdollisesti ilmeneviin tuen tarpeisiin sekä taitoja vahvistaviin ja opiskelumotivaatiota lisääviin toimintatapoihin ja opiskelun sisältöihin. Ohjauksella vahvistetaan tukea tarvitsevan oppilaan itseluottamusta ja ymmärrystä opiskelun merkityksestä omalle tulevaisuudelle.

Ohjaus erityisen tuen aikana

Ennen erityisen tuen päätöstä, osana pedagogista selvitystä, arvioidaan tehostetun tuen aikana annetun ohjauksen riittävyys ja vaikutus sekä oppilaan tarpeet yksilölliseen ja ryhmässä tapahtuvaan ohjaukseen jatkossa. Erityisen tuen päätöksen jälkeen oppilaalle laadittavaan HOJKSiin kirjataan myös ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet. Ohjauksen avulla jatketaan oppilaan opiskelu- ja yhteistyötaitojen sekä itseluottamuksen, opiskelumotivaation ja työelämäntuntemuksen vahvistamista.

Päätösvaiheen ohjauksessa on tärkeä tuoda esille oppilaalle soveltuvia jatko-opintomahdollisuuksia ja selvittää oppilaan tarvitseman tuen jatkuminen. Ohjauksellista tukea suunniteltaessa tehdään

tiivistä yhteistyötä oppilaan ja huoltajan kanssa sekä hyödynnetään myös oppilashuollon palveluista vastaavan henkilöstön ja oppilasta mahdollisesti avustavan muun henkilöstön asiantuntemusta.

Ohjauksen toteuttaminen, tehtävät sekä työnjako on määritelty tarkemmin **Kaustisen seutukunnan yhteisessä ohjaussuunnitelmassa**: www.peda.net/veraia/kaseopo.

8.11 Koululykkäys ja luokan kertaaminen

Joskus asiantuntija suosittelee lapselle perusopetuksen aloittamista vuotta säädettyä myöhemmin. Tämän ns. lykkäysvuoden tarkoituksena on antaa lapselle tukea niihin taitoihin, joihin hän tarvitsee erityistä tukea. Sivistysjohtaja tekee päätöksen perusopetuksen aloittamisesta vuotta säädettyä myöhemmin asiantuntijalausunnon ja vanhempien tekemän hakemuksen pohjalta (liite 12).

Luokan kertaamista voidaan miettiä, mikäli oppilasta ei pidetä tarpeeksi kypsänä siirtymään seuraavalle luokalle tai jos oppilas ei ole saavuttanut oppimiselle annettuja tavoitteita. Myös esiopetus on mahdollista kerrata, jos oppimisvalmiudet eivät ole riittävästi kehittyneet. Luokan kertaaminen ei kuitenkaan ole ensisijainen ratkaisu vaan ensin tarjotaan muuta yleistä ja tehostettua tukea. Luokan kertaamisesta päättää opettaja.

Mahdollinen luokan kertaaminen tai koululykkäys harkitaan aina tapauskohtaisesti lapsen etua ajatellen.

8.12 Perusopetusta tukeva muu toiminta

Koulun kasvatus- ja opetustyön tukemiseksi voidaan järjestää **kerhotoimintaa**. Kerhotoiminnan tulee perusopetuksen tavoitteiden mukaisesti tukea oppilaan fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kasvua ja kehitystä. Kerhotoiminnan tulee tarjota monipuolista, lasta ja nuorta arvostavaa toimintaa sekä tilaisuuksia myönteiseen vuorovaikutukseen aikuisten ja toisten lasten kanssa.

Kerhotoiminnan tavoitteet ovat

- kodin ja koulun kasvatustyön tukeminen
- lasten ja nuorten osallisuuden lisääminen
- sosiaalisten taitojen kehittäminen ja yhteisöllisyyteen kasvamiseen
- onnistumisen ja osaamisen kokemusten antaminen
- luovan toiminnan ja ajattelun kehittäminen
- lasten ja nuorten kannustaminen tuottamaan omaa kulttuuriaan
- oppilaan tuntemisen lisääminen
- harrastuneisuuden tukeminen ja myönteisten harrastusten edistäminen.

Kouluissa tarjotaan vuosittain monipuolisia mahdollisuuksia kerhotoimintaan eri-ikäisille lapsille ja nuorille. Oppilaat pystyvät vaikuttamaan toiveilla ja valinnoilla toteutuvien kerhojen aihealueisiin. Koululla voi toimia myös muiden tahojen järjestämiä kerhoja. Koulu tiedottaa kerhotoiminnasta koteja.

Aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestetään tarpeen ja mahdollisuuksien mukaan. Sen lähtökohtana on turvallisen kasvuympäristön tarjoaminen ennen ja jälkeen koulupäivän. Aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteena on

- tukea kodin ja koulun kasvatustyötä sekä lapsen tunne-elämän kehitystä ja eettistä kasvua
- edistää lasten hyvinvointia ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä ennaltaehkäistä syrjäytymistä ja lisätä osallisuutta
- tarjota monipuolisia mahdollisuuksia osallistua ohjattuun ja virkistävään toimintaan sekä lepoon rauhallisessa ympäristössä ammattitaitoisen tehtävään soveltuvan henkilön valvonnassa.

Iltapäivätoimintaa järjestetään jokaisen koulupäivän jälkeen pääasiassa 0-2-luokkalaisille. Oppilaat, joille on tehty erityisen tuen päätös, ovat oikeutettuja aamu- ja iltapäivätoimintaan koko perusopetuksen ajan.

Kyseistä toimintaa säätelee sivistyslautakunnan laatima toimintasuunnitelma:
<http://www.peda.net/veraia/veteli/tukitoimet>.

Oppilaskunta- ja tukioppilastoiminta pyrkii aktivoimaan oppilaita omaehtoiseen toimintaan yhdessä. Oppilaskuntatoiminnan tehtävänä on ohjata oppilaat keskinäiseen yhteistyöhön, pyrkiä parantamaan oppilaiden asemaa koulussa ja edistää oppilaiden harrastustoimintaa sekä vastuuta yhteisten asioiden hoidosta.

Oppilaskunta järjestää koulun yhteistä toimintaa ja antaa ehdotuksia koulun toiminnan kehittämiseksi. Tukioppilastoiminta on peruskoulussa toimiva tukijärjestelmä, joka perustuu vertaistuen ajatukseen. Tukioppilas on työhön halukas oppilas, joka haluaa toimia kouluyhteisön hyväksi ja auttaa muita oppilaita. Tukioppilastoiminnan tavoitteena on edistää hyviä toverisuhteita, kouluviihtyvyyttä, yhteisvastuuta sekä turvallista ja kannustavaa ilmapiiriä koulussa. Tukioppilaat saavat koulutuksen ja toiminnasta vastaa koulussa työskentelevä MLL:n koulutuksen saanut ohjaaja.

Oppilaskunta- ja tukioppilastoiminnasta ja toiminnan periaatteista kerrotaan tarkemmin **Oppilas- ja opiskeluhoollon suunnitelmassa**:
<http://www.peda.net/veraia/veteli/tukitoimet>.

9 TOIMIJAT JA HEIDÄN VASTUUALUEENSA

9.1 Esikoulunopettaja

Esikoulunopettaja tukee oppilaidensa tasapainoista kasvua ja kehitystä ja luo lapselle turvallisen ja myönteisen oppimisympäristön. Tärkeimpiä tavoitteita ovat toisten huomioiminen ja turvallisten rajojen asettaminen.

Esikoulunopettaja tekee tiivistä yhteistyötä lasten vanhempien kanssa ja eri yhteistyötahojen kanssa. Esikoulunopettajan vastuulla on varmistaa lapsen oikeus saada tarvitsemaansa tukea ja ohjata lapsi tarvittaessa laajemman tuen piiriin. Esikoulunopettajan yhteydenpito lapsen tulevan opettajan kanssa ennen siirtymistä perusopetukseen on tärkeää.

9.2 Luokan- ja aineenopettaja sekä luokanohjaaja

Opettaja vastaa ryhmän/oppilaan opetuksesta ja valitsee opetusmenetelmän opetettavan aineksen/ryhmän/oppilaan mukaan tarkoituksenmukaisesti. Opetusta eriytetään vaihtelevin työtavoin tai sisällöllisesti. Opettajan antama myönteinen palaute ja onnistunut motivointi luokassa ovat tärkeitä yleisen tuen muotoja.

Jokaisen oppilaan hyvinvointiin vaikuttaa luokan yleinen ilmapiiri. Opettaja vastaa turvallisen opiskeluympäristön luomisesta. Hän rohkaisee oppilaita kohtelemaan toisia kunnioittavasti ja oikeudenmukaisesti erilaisuutta hyväksyen ja puuttuu pieniinkin epäoikeudenmukaisuuksiin. Opettaja tekee luokassa kiusaamista ehkäisevää työtä ja toimii ennalta laadittujen mukaisesti. Opettaja vastaa yhteistyöstä koulun ja kodin välillä oman luokkansa/aineensa tasolla eri tiedotustasot huomioiden.

Luokanopettaja on alakoulussa oppilaalle lähin aikuinen ja vastaavasti luokanohjaaja yläkoulussa. Hän pyrkii luomaan myönteisen työskentelyilmapiirin luokkaansa ja liittämään luokkansa kiinteästi kouluyhteisöön sen tavoitteiden suuntaisesti.

Jokainen opettaja on vastuussa oppilaansa tuen tarpeen havaitsemisesta. Opettajan tehtävänä on varmistaa, että oppilas saa riittävää tukea esimerkiksi tukiopetuksen muodossa. Opettaja myös ohjaa oppilaita toimivien opiskelutaitojen omaksumiseen (=oppimaan oppiminen). Huoli oppilaasta on otettava puheeksi vanhempien kanssa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Luokanopettaja/-ohjaaja keskustelee jokaisen luokkansa oppilaan kanssa henkilökohtaisesti ja kokoaa tietoa tuen tarpeesta sekä oppimisesta että psykososiaalisissa asioissa.

Luokanohjaaja

- ohjaa oppilaitaan käyttäytymään koulun tavoitteiden suuntaisesti ja osallistuu oppilaidensa rikkomusten käsittelyyn
- valvoo oppilaidensa säännöllistä koulunkäyntiä ja poissaolojen selvittämistä
- osallistuu mahdollisuuksien mukaan HOJKSin laadintaan ja tarkastukseen
- varmistaa tarvittaessa tiedotteiden jakelun ja palautteen saamisen oppilailtaan
- pitää yhteyttä koulun opettajiin, koteihin, koulukuraattoriin ja muihin kasvattajatahoihin luokkaansa koskeissa asioissa

- toimii yhteistyössä luokkatasonsa muiden luokanohjaajien kanssa
- tapaa luokkansa oppilaiden huoltajia vanhempainilloissa
- on mukana Kiva-tiimissä selvittämässä kiusaamistapauksia, joissa on oman luokan oppilas/oppilaita mukana
- järjestää vanhempaintapaamiset vuosittain - tapaamisessa käydään läpi oppilaan koulunkäyntiin liittyviä asioita

Jos yleinen tuki ei riitä, opettaja tekee pedagogisen arvion. Opettaja vastaa tehostetun tuen tukimuodoista ja niiden toteutumisesta konsultoiden erityisopettajaa sekä arvioi sitä, miten tehostettu tuki auttaa. Opettaja huolehtii myös tarvittaessa jatkotoimiin ryhtymisestä (pedagoginen selvitys) yhteistyössä oppilaan vanhempien, erityisopettajan ja oppilashuoltoryhmän kanssa.

9.3 Erityisopettaja

Erityisopettajan työnkuvaan kuuluu koko perusopetuksessa seuraavat tuki- ja ohjausmuodot:

- yhteistyö ja konsultointi opettajien ja avustajien kanssa, jotta oppilaiden oppimisvaikeudet ja muut erityistarpeet tunnistettaisiin riittävän varhain ja jotta oppilaiden auttamiseksi löydetäisiin sopivat tukitoimet
- erityisopetus/pienryhmäopetus/yksilöopetus/samanaikaisopetus/tukiopetus
- HOJKSien laadinta/päivitys/tarkistus yhteistyössä opettajien, huoltajien ja oppilaan kanssa, mukana yhteistyössä on tarvittaessa myös muut yhteistyötahot kuten esim. oppilaan terapeutit, oma hoitaja tai kuraattori
- toiminta koulukohtaisessa oppilashuoltoryhmässä
- yhteistyö kouluterveydenhuollon, perheneuvolan, erikoissairaanhoidon ja sosiaalitoimen kanssa

Alaluokilla erityisopetus on luonteeltaan ennaltaehkäisevää ja korjaavaa. Vaikeuksiin pyritään puuttumaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, joten erityisopetustyössä painottuvat oppilaiden ensimmäiset kouluvuodet. Yläluokilla erityisopetus on luonteeltaan enemmän opintoja tukevaa ja jatko-opintoihin suuntaavaa.

Erityisopettaja vastaa erityisen tuen piirissä olevien oppilaiden opetuksen opetusjärjestelyistä ja opetuksesta silloin, kun he opiskelevat jotakin ainetta hänen ohjauksessaan. Hän toimii opettajan tukena silloin, kun erityisoppilas opiskelee opettajan ohjauksessa. Hän toimii opettajien tukena tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden tukimuotojen löytämisessä.

9.4 Rehtori

Rehtori suunnittelee ja kehittää koulun toimintaa. Hän vastaa opetuksen asianmukaisesta toteuttamisesta ja oppilaiden kasvun tukemisesta. Hän tukee koulun henkilökuntaa opetus- ja kasvatustyössä.

9.5 Opinto-ohjaaja

Opinto-ohjaajan työskentely keskittyy luokkiin 7-9(10). Opinto-ohjaaja ohjaa oppilasta hänen opiskelussaan ja opinnoissaan yhteistyössä vanhempien kanssa (esim. neuvot opiskelu-tekniikoihin,

sopivien valinnaisaineiden valinta). Opinto-ohjaaja on vastuussa TET-jaksojen organisoinnista ja hänen tehtävänsä on varmistaa, että oppilaalla on tarpeeksi tietoa eri opiskeluväylistä ja mahdollisuuksista. Hän tukee oppilasta jatkokoulutusvalinnan tekemisessä ja on oppilaalle henkisenä tukena. Opinto-ohjaajan tärkeänä tehtävänä on myös toimia linkkinä peruskoulun ja toisen asteen koulun nivelvaiheessa (esim. saattaen vaihto -palaverit).

9.6 Koulunkäynninohjaaja

Koulunkäynninohjaajat ovat osa opetus- ja oppilashuollon henkilöstöä ja tukevat omalta osaltaan oppilaan koulunkäynnin sujumista. Koulunkäynninohjaaja auttaa oppilasta päivittäiseen opiskeluun liittyvissä tilanteissa opettajan ohjeiden mukaisesti ja opettajan apuna ja tukee toiminnallaan ja ohjauksellaan oppilaan sosiaalista, fyysistä ja psyykkistä kasvua ja kehitystä oppilaan ikäkauden ja tarpeen mukaan.

Koulunkäynninohjaajan keskeisimmät tehtävät:

- osallistuminen oppilaan opetukseen, kuntoutukseen ja koulutyötä koskevaan suunnitteluun
- oppilaan ohjaaminen oppimistapahtumassa
- osallistuminen omalta osaltaan välitunnilla ulko- ja sisävalvontaan
- oppilaiden ohjaaminen ja avustaminen koulupäivän omatoimisuutta vaativissa toiminnoissa
- opetusmateriaalin valmistaminen
- opetustuokioiden valmistelu

9.7 Oppilashuoltoryhmät

Oppilashuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen sekä huoltajien, oppilaan ja tarvittaessa myös muiden toimijoiden kanssa. Opetuksen järjestäjä asettaa **oppilas- ja opiskeluhuollon ohjausryhmän** sekä **koulukohtaiset oppilashuoltoryhmät**. Yksittäisen oppilaan asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa **asiantuntijaryhmässä**.

1. **Oppilas- ja opiskeluhuollon ohjausryhmä** vastaa kuntatasolla oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista.
2. **Koulukohtainen oppilashuoltoryhmä** vastaa koulun oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Oppilashuoltoryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita. Keskeinen tehtävä on kouluyhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen. Alakoulujen yhteiseen oppilashuoltoryhmään kuuluvat alakoulujen yhteinen johtaja, apulaisjohtajat, erityisopettajat, kuraattori, kouluterveydenhoitaja, kaksi oppilasedustajaa 5. ja 6. luokilta ja huoltajien edustaja joka koululta. Lisäksi oppilaiden mielipiteitä kartoitetaan esim. kyselyjen avulla. Yläkoulun ja lukion yhteiseen oppilashuoltoryhmään kuuluvat rehtori, opinto-ohjaaja, erityisopettaja, kuraattori, kouluterveydenhoitaja sekä oppilaiden ja huoltajien edustajat yläkoulusta ja lukiosta. Ryhmät kokoontuvat kaksi tai kolme kertaa vuodessa. Kokoonkutsujana toimii kuraattori.
3. **Asiantuntijaryhmä** on monialainen ja kootaan tapauskohtaisesti yksittäisen oppilaan tai oppilasryhmän tuen tarpeen selvittämiseksi ja järjestämiseksi. Ryhmän kokoa luokanopettaja/-ohjaaja tai kuraattori. Ryhmä voi koostua esimerkiksi seuraavista työntekijöistä: erityisopettaja, kuraattori, psykologi, kouluterveydenhoitaja ja luokanopettaja/-ohjaaja sekä yläluokilla myös opinto-ohjaaja.

Tarpeen mukaan ryhmään voidaan kutsua myös asianosainen oppilas sekä hänen huoltajansa, perheneuvolan edustaja, muita opettajia, oppilaan kanssa työskentelevä koulunkäyntiavustaja, koululääkäri ja lastensuojelun sosiaalityöntekijä. Myös rehtori voi olla jäsenenä.

Asiantuntijaryhmän jäsen ei saa käyttää ryhmän jäsenenä saamiaan salassa pidettäviä tietoja muuhun kuin oppilashuoltoon liittyvään tehtävään.

Ryhmän nimeäminen edellyttää oppilaan kirjallista suostumusta (liite 13). Ellei oppilaalla ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, suostumus pyydetään huoltajalta. Jos oppilas/huoltaja kieltävät asian käsittelyn asiantuntijaryhmässä, kiello kirjataan ylös jotta voidaan jälkeenpäin osoittaa oppilaitoksen ottaneen asian esiin ja asia siirretään tarvittaessa lastensuojelun hoidettavaksi.

Alaikäinen ja muu vajaavaltainen voi painavasta syystä kieltää huoltajaansa tai muuta laillista edustajaansa osallistumasta itseään koskevan asian käsittelyyn sekä kieltää antamasta heille itseään koskevia salassa pidettäviä opiskeluhuollon tietoja, jollei se ole selvästi hänen etunsa vastaista. Arvion vajaavaltaisen edun toteutumisesta tekee opiskeluhuollon henkilöstöön kuuluva sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö.

Asiantuntijaryhmän jäsenillä on oikeus pyytää neuvoa tarpeelliseksi katsomiltaan asiantuntijoilta.

Oppilaan asian käsittelystä laaditaan **oppilashuoltokertomus**. Siihen kirjataan

- nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä alaikäisen tai muutoin vajaavaltaisen opiskelijan huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot
- asian aihe ja vireillepanija
- opiskelijan tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet
- tiedot asian käsittelystä opiskeluhuoltoryhmän kokouksessa, kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa, kokouksessa tehdyt päätökset, päätösten toteuttamissuunnitelma sekä toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot
- toteutetut toimenpiteet
- kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa
- asiakirjaan on lisäksi merkittävä, mitä tietoja, kenelle sivulliselle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.

Oppilashuoltoryhmässä käsiteltävät asiat ovat lainsäädännön mukaan salassa pidettäviä (PoL 40§).

9.8 Kuraattori

Kuraattori työskentelee kouluissa moniammatillisen työyhteisön jäsenenä edistäen omalta osaltaan oppilaiden ja kouluyhteisön hyvinvointia. Koulujen oppilashuoltotyö on osa tätä kokonaisuutta. Kuraattori tukee, neuvoa, tarvittaessa ohjaa eteenpäin oppilaita ja heidän perheitään oppilaiden

koulunkäyntiä tai kasvua ja kehitystä haittaavissa psykososiaalisissa ongelmissa. Psykososiaaliset ongelmat voivat liittyä oppilaan ihmissuhteisiin, elämäntilanteeseen tai koulunkäyntiin.

Kuraattorin työ voi kohdistua joko yksittäiseen oppilaaseen perheineen, oppilasryhmään tai kokonaiseen luokkaan.

9.9 Kouluterveydenhoitaja

Kouluterveydenhoitajan työhön kuuluu kouluyhteisön ja oppilaan hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. Kouluterveydenhoitaja

- tukee oppilaan tervettä kasvua ja kehitystä ja siten luo perustaa terveelle aikuisuudelle
- osallistuu oppilashuollon toimintaan
- osallistuu oppimisen, tunne-elämän ja käyttäytymisen ongelmien tunnistamiseen ja selvittämiseen yhteistyössä muun koulun henkilöstön kanssa
- tekee tiivistä yhteistyötä vanhempien kanssa.

Erityisesti kiinnitetään huomiota oppilaiden kehityksellisiin siirtymävaiheisiin, jotka edellyttävät laaja-alaista terveystarkastusta: ekaluokka, 5.lk (murrosikä) ja 8.lk (nuorisoterveystodistus/jatko-opinnot).

Työssä keskeistä on terveyskasvatus ja -neuvonta, keskustelu ja kuuntelu mielenterveyttä tukien, terveysongelmien ehkäisy (mm. päihdeseula, nuorten mieliala -seula), sairastuvastot ja tarvittaessa jatkohoitoon ohjaus sekä perheiden tukeminen. Tavoitteena on ongelmien mahdollisimman varhainen tunnistaminen ja puuttuminen.

9.10 Perheneuvolan työntekijät

Perhe- ja sosiaalikeskus Pajalan perheneuvola tarjoaa tukea perheille lasten ja nuorten kasvuun ja kehitykseen, vanhemmuuteen ja kasvatukseen sekä perheen ihmissuhteisiin liittyvissä asioissa. Tavoitteena on perheen tai perheenjäsenen omien voimavarojen vahvistuminen. Perheneuvolan asiakkaina ovat lähinnä peruskouluikäiset lapset ja heidän perheensä. Palvelut ovat luottamuksellisia ja asiakkaalle maksuttomia.

Perheneuvolaan voi ottaa yhteyttä

- kun lapsen kehityksessä tai kasvatuksessa jokin huolestuttaa
- kun lapsen tai nuoren koulunkäynnissä on pulmia
- kun lapsen tai nuoren mieltä vaivaa jokin: lapsi on esim. pelokas ja arka tai käyttäytyy levottomasti, mieli on maassa tai jännittäminen haittaa elämää
- kun perheen ihmissuhteet ovat jumissa tai parisuhteessa ei löydy yhteistä säveltä
- kun perhettä uhkaa hajoaminen
- kun ero on jo todellisuutta ja edessä on lasten huoltoon ja tapaamiseen liittyvien asioiden sopiminen
- jos haluaa keskustella jostakin muusta mieltä askarruttavasta asiasta.

Perheneuvolan työntekijöitä ovat psykologi, sosiaalityöntekijä ja konsultoiva lastenpsykiatri. **Psykologi** edustaa psykologista asiantuntemusta kouluyhteisössä. Työn tavoitteena on edistää lasten ja nuorten psyykkistä hyvinvointia, kasvua ja kehitystä, vuorovaikutusta sekä oppimista. Psykologi tekee koulunkäyntiin ja hyvinvointiin liittyvät psykologiset tutkimukset ja arviot.

Perhe- ja sosiaalikeskus Pajalan **psykososiaalisen yksikön** työntekijöitä ovat lisäksi puheterapeutti, psykiatrinen sairaanhoitaja, psykologi ja päihdetyöntekijä. **Puheterapeutti** antaa puheterapiaa sitä tarvitseville lapsille. Hän ohjaa ja konsultoi tarvittaessa koulun erityisopettajaa ja toimii tämän kanssa yhteistyössä, mikäli heillä on yhteisiä puheoppilaita. **Psykologin** asiakkaina ovat nuoret ja opiskelijat sekä aikuiset. **Päihdetyöntekijä** on mukana ehkäisevässä päihdetyössä ja tapaa tarvittaessa oppilaita päihteiden käyttöön liittyvissä asioissa.

Lisäksi perhe- ja sosiaalikeskus Pajalan työntekijöitä on mm. aikuissosiaalityön ja vammaispalvelun sosiaalityöntekijät ja palveluohjaajat sekä perhetyöntekijät ja lastensuojelun työntekijät. **Lastensuojelun sosiaalityöntekijä** tekee yhteistyötä kodin ja koulun kanssa perheiden ongelmatilanteissa. Hän antaa tukea yksittäiseen oppilaaseen liittyvissä kysymyksissä, mikäli kyseessä on lastensuojelullinen huoli, ja osallistuu tapauskohtaisesti monialaiseen asiantuntijaryhmään.

9.11 Erityislastentarhanopettaja

Erityislastentarhanopettaja vastaa tuen tarpeen varhaisesta havaitsemisesta ja erityisestä tuesta päivähoidossa. Hän ohjaa ja konsultoi päivähoidon henkilöstöä. Erityislastentarhanopettaja vastaa pedagogisten lomakkeiden tekemisestä niiden lasten osalta, jotka ovat pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä ja käyvät ensimmäistä esiopetusvuottaan päiväkodissa. Hän toimii linkkinä koulun esiopettajan ja päivähoitohenkilöstön välillä. Erityislastentarhanopettaja tiedottaa tulevien esikouluoppilaiden tuen tarpeesta keväällä järjestettävissä yhteistyöpalaverissa.

9.12 Muu henkilökunta

Muu koulun henkilökunta toimii yhdessä koulun opetushenkilöstön kanssa oheiskasvattajana yhteisiä sovittuja sääntöjä noudattaen ja samoihin tavoitteisiin pyrkien.

Jokaisella koulun aikuisella on lastensuojelulain perusteella velvollisuus ilmoittaa lasta koskevasta huolesta kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle !

10 HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY, SALASSAPITO JA TIETOJEN LUOVUTTAMINEN

Oppilashuoltotyössä käsitellään monia oppilasta ja hänen perhettään koskevia tietoja, jotka ovat lainsäädännön mukaan salassa pidettäviä (PoL 40§, Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 24§). **Salassa pidettäviä** ovat mm. tiedot oppilaiden ja heidän perheenjäsentensä henkilökohtaisista oloista, kuten elintavoista, vapaa-ajan harrastuksista, perhe-elämästä, poliittisesta vakaumuksesta, yksityiselämän piirissä esitetyistä mielipiteistä ja osallistumisesta yhdistystoimintaan, sekä tiedot taloudellisesta asemasta, terveydentilasta ja vammaisuudesta. Salassa pidettäviä ovat myös tiedot tehostetun ja erityisen tuen antamisesta, opetuksesta vapauttamisesta sekä näihin liittyvät asiakirjat ja asiakirjoihin sisältyvät tiedot. Salassa pidettäviä ovat myös oppilashuoltoa koskevat asiakirjat ja niihin sisältyvät tiedot, tiedot oppilaalle suoritetusta psykologisesta testistä tai soveltuvuuskokeesta sekä oppilaan koesuoritukset. Oppilaalle annettavat todistukset ovat julkisia lukuun ottamatta todistuksiin poikkeuksellisesti sisältyvää oppilaan henkilökohtaisten ominaisuuksien sanallista arviointia, joka on salassa pidettävä tieto. (Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 24§)

Oppilashuoltotyöhön osallistuvilla on **salassapitosäännösten estämättä** oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilaan opettajalle ja perusopetuslain mukaisesta opetuksesta ja toiminnasta vastaavalle viranomaiselle oppilaan opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät **välttämättömät tiedot** (PoL 40§). Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen rakentamiseksi on syytä pyrkiä aina hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Huoltajan kirjallisella suostumuksella voidaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä salassa pidettäviä tietoja pyytää myös muilta tahoilta (PoL 40§). Opetuksen järjestäjällä on **salassapitosäännösten estämättä** oikeus saada oppilaan opetuksen järjestämiseksi **välttämättömät tiedot** sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoilta (PoL 41§).

Jos oppilas siirtyy toisen opetuksen järjestäjän perusopetuslain mukaisesti järjestämään opetukseen tai aamu-/iltapäivätoimintaan, aikaisemman opetuksen järjestäjän on **salassapitosäännösten estämättä** viipymättä toimitettava oppilaan opetuksen järjestämisen kannalta **välttämättömät tiedot** uudelle opetuksen järjestäjälle. Uudella opetuksen järjestäjällä on myös pyynnöstä oikeus saada vastaavat tiedot. (PoL 40§) Salassa pidettäviä tietoja ei voida, ilman huoltajan suostumusta, antaa oppilaan siirtyessä muuhun kuin perusopetuslain mukaiseen opetukseen, esimerkiksi lukioon tai ammatilliseen koulutukseen.

11 NIVELVAIHEET

Nivelvaiheella tarkoitetaan tässä oppilaan siirtymistä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen, esiopetuksesta alakouluun, alakoulusta yläkouluun ja yläkoulusta jatko-opintoihin. Opintojen nivelkohtia voivat olla myös luokan tai koulun vaihtuminen ja siirtyminen opettajalta toiselle. Koulunkäynnin kannalta tarpeellisen tiedon siirtäminen nivelvaiheissa on tärkeää, jotta opettaja pystyy huomioimaan oppilaan vahvuudet ja tuen tarpeet alusta asti. Yhteiset käytännöt nivelvaiheiden huomioimisessa mahdollistavat oppilaan koulupolun ja oppimisen kokonaisvaltaisen seurannan ja auttavat yleisen, tehostetun tai erityisen tuen tarpeiden määrittelyssä.

Vetelin kunnassa on kehitelty koko oppilaan koulupolun kattava suunnitelma, jolla taataan riittävä tuki, ohjaus ja tiedonsiirto kaikissa nivelvaiheissa. Yhteistoiminnan periaatteena on ennaltaehkäisevä oppilashuolto, moniammatillisuus ja luottamuksellinen tiedonsiirto eri työyhteisöjen ja toimijoiden välillä.

11.1 Esikouluun tulevat lapset

- 5-vuotistarkastukset (neuvolan terveydenhoitaja)
- havainnoinnit (päivähoito / koti / erityislastentarhanopettaja)
- huhti-toukokuussa nivelvaihepalaveri ("lapsikökkä"), jossa osallisina lastenneuvolan terveydenhoitaja, puheterapeutti, erityislastentarhanopettaja, päivähoidon edustaja, kuraattori, erityisopettaja sekä esikouluopettaja. Tarkoituksena on opetuksen järjestämisen kannalta tarpeellisen tiedon siirtäminen tulevista esikoululaista opettajalle sekä tehostetun ja erityisen tuen tarvitsijoiden kartoittaminen.
- kehitysvammaisten osalta kuntoutuspalaveri, jossa kehityspoliklinikan edustaja/-t mukana
- Päivähoidosta esiopetukseen –tiedonsiirtolomake (liite 14)
- tutustumispäivä esikouluun tuleville lapsille toukokuussa
- alkusyksystä lähtötasotehtävät ja vanhempien tapaamiset – tavoitteena lapsen vahvuuksien ja kehitettävien alueiden kartoittaminen, minkä perusteella ohjausta ja opetusta yksilöllistetään tarvittaessa.

11.2 Esikoulusta ensimmäiselle luokalle

- esikoulussa tehty havainnointi ja mahdolliset henkilökohtaiset oppimissuunnitelmat siirretään tulevalle opettajalle
- alkuvuodesta esikouluikäisille ryhmäkouluvalmiustesti, josta palaute esikoulunopettajalle ja vanhemmille → tarvittaessa lisätutkimukset ja erityisopetusta koulussa tarvittaviin taitoihin
- Vierailut tulevassa ekaluokassa ja tutustuminen uuteen luokkaan ja tulevaan opettajaan
- tiedonsiirtopalaveri ensimmäisen luokan opettajan kanssa; tapaamisessa mukana esikoulun opettaja, erityisopettaja, ensimmäisen luokan opettaja, kuraattori ja kouluterveydenhoitaja. Tarkoituksena on opetuksen järjestämisen kannalta tarpeellisen tiedon siirtäminen.
- Eskarista ekaluokalle -tiedonsiirtolomake (liite 15).

11.3 Alakoulusta Keskuskouluun viidennelle luokalle

- tiedonsiirtopalaveri, jossa mukana lähettävän koulun luokanopettaja ja erityisopettaja, Keskuskoululta tuleva luokanopettaja, erityisopettaja, kuraattori ja kouluterveydenhoitaja. Tarkoituksena on opetuksen järjestämisen kannalta tarpeellisen tiedon siirtäminen.
- keväällä tutustumispäivä Keskuskouluun, omaan luokkaan ja luokanopettajaan – tutoroppilaat mukana
- ryhmäytymispäivä esim. leirikeskuksessa
- tiedonsiirtolomake 5. luokalle siirtymistä varten (liite 16)
- henkilökohtainen keskustelu kuraattorin kanssa neljännen luokan aikana ja uudestaan viidennellä luokalla. Tavoitteena on Keskuskouluun siirtymisen mukanaan tuomista peloista ja ennakkoluuloista keskusteleminen sekä nivelvaiheeseen sopeutuminen

11.4 Kuudennelta luokalta yläkouluun

- 6.lk:n keväällä luetun ymmärtämisen ja kirjoitustaidon kartoitus sekä matematiikan keskeisten asioiden osaamisen kartoitus → tieto yläkoulun aineenopettajille
- matematiikassa yläkoulussa joustavat ryhmittelyt – ryhmiin yhteistyössä alakoulun opettajan ja erityisopettajan kanssa
- oppilaille oppitunti, jossa erityisopettaja, opinto-ohjaaja, rehtori ja kuraattori kertovat oppilaille yläkoulun käytänteistä
- tiedonsiirtopalaveri, jossa mukana alakoulun puolelta luokanopettaja ja erityisopettaja, yläkoulun puolelta erityisopettaja, tuleva luokanohjaaja, kuraattori ja terveydenhoitaja. Tarkoituksena on opetuksen järjestämisen kannalta tarpeellisen tiedon siirtäminen.
- henkilökohtainen keskustelu kuraattorin kanssa kuudennen luokan aikana ja uudestaan seitsemännen luokan syksyllä. Tavoitteena on yläkouluun siirtymisen mukanaan tuomista peloista ja ennakkoluuloista keskusteleminen sekä nivelvaiheeseen sopeutuminen
- tutustumispäivä yläkouluun ja luokanohjaajaan 6.lk:n keväällä

11.5 Yläkoulusta toiselle asteelle

- varmistetaan, että tieto tehostetun ja erityisen tuen tarpeesta välittyy seuraavaan oppilaitokseen
- tiedonsiirtolupa -lomake, jossa vanhemmat allekirjoittavat luvan siirtää tiedot nuoresta perusopetuksesta toisen asteen oppilaitokseen
- siirtopalaveri toisen asteen oppilaitosten oppilashuoltohenkilöstön kanssa tarvittaessa
- tutustumiskäynnit eri toisen asteen oppilaitoksiin
- vanhempainillat
- henkilökohtaiset keskustelut luokanohjaajan, huoltajan, opon, erityisopettajan ja kuraattorin kanssa – aiheena opintojen tilanne, yhteishakuun liittyvät asiat, jatko-opintosuunnitelmat ja mahdollisten haittojen ja esteiden kartoittaminen
- yhteistyö Etsivän nuorisotyön kanssa jo perusopetuksen aikana, jonka tarkoituksena on tarvittaessa tukea nuorta opinnoissa sekä itsenäisen elämän että tulevaisuuden suunnittelussa

- erityistä tukea ja ohjausta jatko-opinnoissaan tarvitsevia, ammatilliseen koulutukseen suuntautuvia oppilaita ohjataan osallistumaan ammattiopisto Luovin koulutuskokeiluun. Koulutuskokeilun tavoitteena on selkeyttää koulutusvalintaa sekä ohjata oppilasta hakeutumaan hänelle sopivaan ammatilliseen koulutukseen (Huom! voi siis olla muukin kuin Luovin tarjoama koulutus). Koulutuskokeilusta oppilas ja ohjaava taho saavat kirjallisen palautteen, joka toimii työkaluna jatko-opintojen suunnittelussa ja järjestämisessä.

11.6 Koulusta toiseen muuttaminen

- varmistetaan, että tieto tehostetun tuen tarpeesta välittyy uuteen kuntaan ja/tai kouluun (liite 17 ja 18)

11.7 Opettajalta toiselle

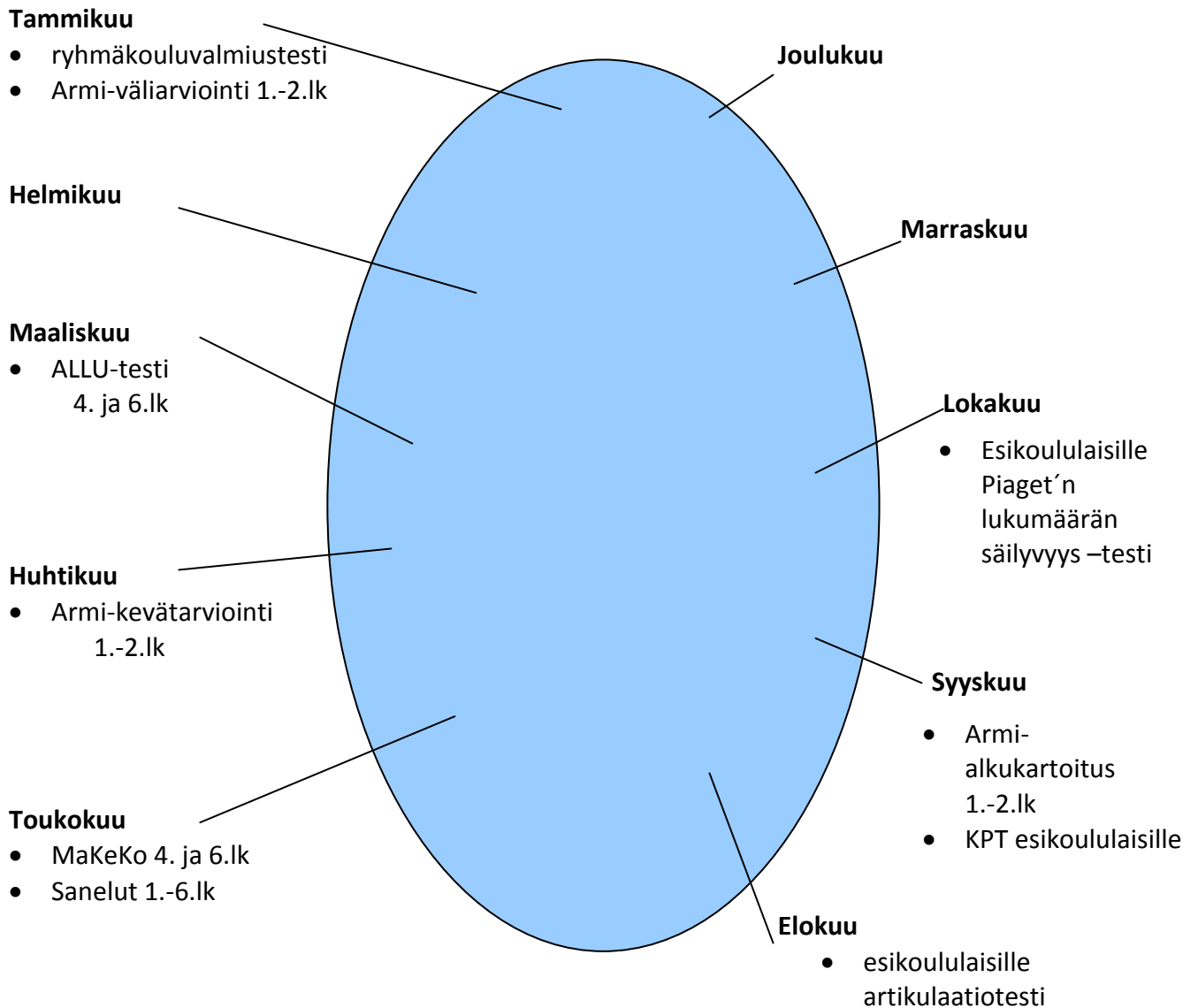
- yhteistyöpalaveri, jossa mukana oppilaan edellinen opettaja, tuleva opettaja, erityisopettaja ja mahdollinen koulunkäynninohjaaja

12 TESTIT

12.1. Erityisopettajien vuosikello

Vuosikello esittää, mitä testejä voidaan pitää, milloin ja millä luokilla ne pidetään. Kouluittain vuosikelloa voidaan soveltaa joustavasti.

Tarvittaessa voidaan tehdä

- Banuca 1. – 3.luokan oppilaalle
- Sano millä se alkaa -nopea sarjallisen nimeämisen testi
- NMI:n Luki-testaus 9.luokkalaiselle
- ALLU-lukutesti 1.-3. ja 5. luokan oppilaille
- MaKeKo 0-3., 5. ja 7.-9. luokan oppilaille
- KPT tarvittaessa uudestaan keväällä esikoululaisille

KPT = Kontrolloitu piirrostarkkailu esikoululaisille

ARMI = Luku- ja kirjoitustaidon arviointimateriaali 1. – 2. luokalle

ALLU = Ala-asteen lukutesti

BANUCA = lukukäsittelyn ja laskutaidon hallinnan testi

MaKeKo = Matematiikan keskeisen oppiaineen kokeet luokille 1-9

NMI = Niilo Mäki Instituutin luki-testi nuorille aikuisille (9.lk→)

12.2. Testituloksien hyödyntäminen

Testituloksesta annetaan tieto huoltajille ja opettajalle → velvoittaa opettajaa toimenpiteisiin (eriyttäminen / tukiopetus / erityisopetus). Nivelvaiheissa tiedot testauksista ja niiden tuloksista annetaan seuraavaan vaiheeseen. Testaamisessa painotus on esi- ja alkuopetuksessa sekä nivelvaiheissa seurannan ja varhaisen puuttumisen mahdollistamiseksi.

